



ՀԱՍԱՐԿԱԿԱՆ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵՐԼՈՒԹԱԿԱՆ ԸՆԲԱԹԱԹԵՐԹ

Օրերի շեժ

«Աւա՛ղ փառացս անցաւորի՛»...

Թող ների ինձ մեր «արի արքայն Արսաւես»ը, մեր Արսաւես Ա թագավորը (Ջ.ա. 189-160), որ ըստ Գրիգոր Մագիստրոսի՝ երկային իր կյանքին հրաժեշտ է սվել այս խոստով, որը վերնագրում հարցականով էմ ավարել: Հայկական դէպքերի մասին հիմնադիր, հայադասկան ու հայաբնակ սարածները մեկ ամբողջության մեջ միավորող, յուր գեմքի ուժով, նորոյա արտադրութեամբ՝ սահմանագրուում եւ սահմանագծում իրականացրած այս մեծագոյն ղեկավարը ինչո՞ւ է ավստսամբ արտադրել իր մահվան մնարին. կիսաս մնացած գործերի՞, թե՛ աղազայի նկատմամբ ունեցած կասկածների համար: Թող դասմարանները բացարեւ: Պատմագրները թող բացարեւն նաեւ, թէ այդ ի՞նչպէս եղավ, որ 2182 տարի հետո, այս օրերին, մեր աչքի առաջ, մասնատու, ծվատու է մեր երկիրը: Այդ ի՞նչպէս եղավ, որ սանուկ սվեցինք մի դասերով, որի հիմնական բաղադրիչը գիտությունն էր, ոսկով ու խավիրով գնված ռազմական նորագոյն տեխնոլոգիաները, թռչող սարերն ու մյուս գիտատեխնոլոգիաները: Նորագոյն կոչվող տեխնոլոգիաներ՝ որոնք ընդամենը 35 տարի առաջ բնավ հեռու չէին հայկական գիտական մտքի հասնողությունից...

Այս խոստով երկու օր առաջ բաժանվեցինք, ես ու ընկերս, Երեւանի Բագրեվանդ դոկտորային հարող փողոցներից մեկում տեղակայված մի բացառիկ թանգարանից, որը կոչվում է «Տիգրէրի թանգարան»: Ընկերս՝ դասանելությունը աստղաֆիզիկոս դոկտոր Երազող, բայց ի վերջո արվեստաբան-գրականագետ դարձած Երվանդ Տր-Խաչատրյանը, որ մեր թերթի 10 հունիս 2022-ի համարում հրաւիրի հողված էր գրել մեծամուն գիտականի՝ Վահագն Գուրգոյանի մասին, ինձ տարավ շնորհակալութեամբ առանձնացնել արանում գտնվող այդ երկարակամի համետ շնորհակալութեամբ: Մեզ դիմավորեց ինքը՝ համալսարանային մեծության գիտականը՝ յուր ազնվաբար սիկնոջ՝ Էռնայի եւ թանգարանի աշխատակիցները համակարգող Կարեն Բայրամյանի հետ:

Ու փակվեց աղակալ դուռը մեր հետեւից, եւ մենք, առանց սարկոֆագի, ուղի մուտք գործեցինք... Տիգրէր, ես կասեի՝ հայկական տիգրէր. այստեղ գրեթէ ամեն ինչ հայկական է կամ հայկական հետք ունի իր վրա: Սկսած 1961 թ.ից, այսինքն Յուրի Գագարինի դարակազմիկ թռիչքից ընդամենը 4 տարի հետո, հայ գիտականները ուղղակի եւ անմիջական ու գործնական մասնակցություն են ունեցել տիգրէրի նվաճման համալսարանային ջանքերին, ավելի հաճախ՝ հենց Հայաստանից, էլ ավելի հաճախ՝ Գառնիի տիգրէրակայանից, գլխավորությամբ հայր Գուրգոյանի: Դա են վկայում թանգարանում ցուցադրված ոչ միայն լուսանկարները, նամակները, ժամանակին «խիստ գաղտնի» մակագրությունը կրող փաստաթղթերն ու գծագրերը, այլև տիգրէրական թռիչք կատարած սարկոֆորումները կամ դրանց կրկնօրինակները: Այստեղ են «Օրին» առաջին, երկրորդ ու երրորդ դիտակների, նկարահանող սարկերի կրկնօրինակները, տիգրէրական առեւտրի շնորհակալութեամբ մեզ դրանք կայուն եւ անբարձր դասերը, որոնց նմանակները հետագայում օգտագործվել են սովետական ռազմադրոնաբերության մեջ՝ ծանր հրետանու, օդային ու ցամաքային հրթիռաչնության մեջ: Այստեղ է, հայ ինժեներ-կոնստրուկտորների դասարանում մեծադիմացությամբ տեղադրված տիգրէրական դիտակ կատարած նկար, բայց թերթի կադրուլը՝ 6000 ասիական տիգրէրական ջերմության այրվածի հետքերը վրան:

Աշխարհում, նկատի ունեն գարգացած երկրները, ինչ չեն տիգրէրագիտական թանգարաններն ու ցուցասրահները, սակայն ի դեմս այս թանգարանի Հայաստանն այն հազվագյուտ երկրներից է, որ կարողանում է շնորհակալութեամբ կարելի է ասել՝ կենդանի մուտքներ ցույց տալ տիգրէրի նվաճման գործիքների, այսպէս կոչված՝ տեղական արտադրության:

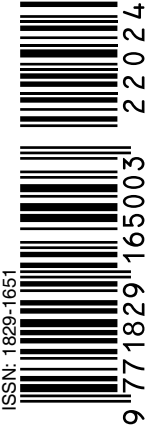
Ու դեռ մտածել, որ ընդամենը 35-50 տարի հետո, շուրջ մեկ ամիս առաջ, իրեն եւ մյուս տղաներին հասուկ սնադարությամբ երկրի ղեկավարը հայկական էր հռչակում խոստանալիքների սարած, ամերիկացիների թոքած եւ մեր վճարած ձեռքով մի արբանյակ, որը ծաղի է մեր երկրի համար, որ, ի դեմք, 2012 թ.ից ի վեր, հանգուցյալ մեր դիվանագետ Արման Կիրակոսյանի ջանքերով, դաստիարակուում անդամ է ՄԱԿ-ի՝ Տիգրէրի խաղաղ օգտագործման կոմիտեի անդամ, հակառակ Ադրբեյջանի ներկայացուցիչների բուռն բողոքներին: Անդամ էինք դարձել, ֆանգի համալսարանային գիտական կենտրոններին ֆաջ հայտնի էին տիգրէրագիտական եւ ընդհանրապէս գիտակրթական համակարգում մեր ունեցած արժեքն ու դիրքը: Ավա՛ղ, նախկին դիրքը, որը կորցրել ենք 30-35 տարի առաջ, իսկ այժմ գտնվում ենք մակարդակագուրկ վիճակում, դասարանի անփառունակ կարգավիճակում:

Շուրջ 3 ժամ տեւած իսկական դասավանդության ավարտին, դաս՝ որը, դարձյալ բացառիկ երեւոյթ, անձամբ վարեց մեծ գիտականը, Երվանդն ու ես դուրս եկանք կարծես հեքիաթային աշխարհից, տիգրէրական անսահմանությունից: Ու վերադարձի ճամբին անցանք մեր Պենտագոնի՝ Պատերազմության նախարարության շենքի մոտով. ուր հարյուրավոր ավտոմեքանքներ էին կայանած հսկայական կայանատեղիներում: Ու մտածեցի՞մք ի՞նչ են անում նախարարության այդ մեծաթիվ աշխատակիցները: Բանա՛կն են կարգի բերում, ստառագիտության արդիականացումն են աղաւաղում, բարձր տեխնոլոգիական գիտատեխնոլոգիաների ծրագրերն են մշակում, թե՛ շենքից ենք, հարկից հարկ ու սենյակից սենյակ թուղթ են սանում-բերում: Եվ վերջապէս՝ ո՞ւր են թաքցրել մեր գիտական միտքը, որ, այսուամենայնիվ, դեռ չի չորացել, բայց աշխատում է այլ երկրների համար, այլ բանակների համար: Գիտական այդ միտքը երբեք կվերադառնա՞ մեզ, մեր երկիր: ՀԱՅՈՒ ԿԵՆՏՐՈՆ

Արբեյջանի վարչապետ Ռամա. «ՆԱՏՕ-ի անդամ Բուլղարիան ՆԱՏՕ-ի անդամ Արբեյջանին, Հյուսիսային Մակեդոնիային պատանդ է պահում»

Հունիսի 23-ին Բրյուսելում ԵՄ ղեկավարների 4 ժամյա լիցենզիայով արեւմտա-բալկանյան երկրների (Սերբիա, Բոսնիա Հերցեգովինա, Մոնթենեգրո, Կոսովո, Ալբանիա, Հյուսիսային Մակեդոնիա) դաստնակիցների հետ որեւէ առաջընթաց չի գրանցել՝ նրանցից Ալբանիայի եւ Հյուսիսային Մակեդոնիայի անդամակցության շուրջ բանակցություն սկսելու, իսկ Կոսովոյի դարապայում՝ վիզայի ազատագրման հարցում, Բուլղարիայի վեցերորդ դաստնակիցը, իրազեկում են գերմանական լրատվամիջոցները: ՋԼՄ-ները փոխանցում են նաեւ, թէ ԵՄ գազաթափողը չսկսված՝ Եվրոխորհրդարանը հորդորել է դաստնակցության ճանաչել Ուկրաինան եւ Մոլդովան՝ որպէս ԵՄ անդամակցության թեկնածու երկրներ: Վրաստանն այդ բախտին դեռ չի արժանացել:

ԱՆԱՐԿԻՍ ՀՈՎԻՏԵՓՅԱՆ
Գերմանիա



Ադրբեյջանը՝ Իսրայելի աչքն ու ականջը Իրանի դեմ

ԱՆԱՐԿԻՍ ՀՈՎԻՏԵՓՅԱՆ

Գերմանիա

1978-ին հիմնադրված՝ սկզբում գերմանա-լեզու, այժմ բազմալեզու «Իսրայելն այսօր» Երուսաղեմում տեղակայված լրատվական գործակալությունը մեր աչքի բիրը խոստացուց է դարձնում: Առանց տղաակերի, բաց տեխնոլոգիայի արժանու է թեմաներ, որ առնչվում են մեր տարածաշրջանի երկրների ճակատագրին: Ազնիվ են, գրում են, չեն թափուցում: Այսպէս՝ գործակալության երկու հողված առնչվում են Ադրբեյջանի եւ Իրանի հարաբերություններին:

Հունիսի 13-ին ծավալում վերլուծականում, որին տեղի սղության դաստնակցությունը անդրադարձնում ենք զգալի կրճատումներով, բացառապէս ասվում է հետեւյալը՝ «Իսրայելի ռազմաօդային ուժերի ճարտարագետները բարեհաջող արդիականացրել են իրենց F-35 մարտական ինքնաթիռները, որի միջոցով հնարավոր կլինի Իրանին զանգվածային ավիահարված հասցնել»: Հողվածի հեղինակ **Յոհանան Վիստեր** գրում է. «Անցած շաբաթ դարձավ, որ Իրանի միջուկային ծրագրի հետ կապված աշխարհի համբերությունը դանդաղ սղաւում է: Այս սղաւությունը ստեղծվեց Վիեննայում Ատոմային էներգիայի միջազգային գործակալության անդամների հետ հանդիպման ժամանակ: ՄԱԳՍԵ-ի անդամ 70 երկրների ներկայացուցիչները կողմ են փեարկել Իրանի՝ կազմակերպության հետ համագործակցության բացակայության համար դաստնակցության բանաձեւին: Բանաձեւին դեմ են փեարկել միայն Չինաստանն ու Ռուսաստանը»: Սա Իրանի դեմ ՄԱԳՍԵ-ի դաստնակցությունը:



Բարձրան ուղղելով այն տեսակետին, թէ Իրանը միջուկային երկիր է դարձնում, 60 տղու հարսացված ուրան ունի, որով դարձ աստնային ռուսը կարելի է ստանալ, իսկ 90 տղուսի հասցնելու հարցը երկու շաբաթ կարող է տեւել: Մրան հակադարձել է Իսրայելի ղեկավարը՝ ասելով, թէ դեռ հույս ունի, որ միջազգային հանրությունը Իրանի հարցը կլուծի դիվանագիտական ճանադարհով՝ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդ տեղափոխելով հարցի լիցենզիան: Միտնույն ժամանակ Իսրայելի վարչապետը բազմիցս հայտարարել է, թէ Երուսաղեմի կառավարությունը իրեն իրավունք է վերադրում դարձնելու Իրանի միջուկային ծրագիրը: Եւ ոչ միայն հայտարարութեամբ, բարեբար, այլ գործնական՝ արդեն կան F-35 մարտական ինքնաթիռները, որոնց միջոցով հնարավոր կլինի Իրանին զանգվածային ավիահարված հասցնել: ➔6

Հետընթաց՝ «Ընտրական օրենսգրքի» առաջարկվող փոփոխություններում

Ազգային ժողովի դեպի արեւմտա-բալկանյան հարցերի մշակական հանձնաժողովը երեկ՝ հունիսի 23-ին, «Ընտրական օրենսգրքում» փոփոխություններ անելու թեմայով լուսններ էր նախաձեռնել: Ի՞նչպէս «Քաղաքացիական դարձման» խնդրագրության ներկայացուցիչներն առաջարկում են հերթական փոփոխություններն անել ԸՕ-ի մեջ, որ հիմնականում տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրություններին ու համայնապարտեթի ընտրության կարգին են վերաբերում:

«Ընտրական օրենսգրքի» նախորդ փոփոխությունները, իրեցնենք, նախորդ տարի մայիսին էին ընդունվել, ինչի ժամանակ էլ սահմանվել էր, որ ընտրված ավագանին համայնապարտեթ է ընտրում ոչ թէ փակ գաղտնի, այլ բաց փեարկությամբ: Օրենքի մեջ նման փոփոխություն մտցելու հիմնավորումն այն էր, որ հետընտրական կոալիցիա կազմելուց հետո որեւէ ուժ չկարողանա ինչ-որ կերպով ճնշում գործարկել ավագանու որեւէ անդամի վրա եւ սղաւել խնդրագրության որոշումից դուրս ընտրություն կատարել: Այնպէս, ինչպէս 2016-ին Վանաձորում եղավ, ու երեւ ուժերի՝ «Բարգավաճ Հայաստանի», «Լուսավոր Հայաստանի» ու «Հայկական վերածննդի» (նախկին «Օրինաց երկիր») նախադրեթ ձեռք բերված դարձման ավտոնոմությունը, այն է՝ Քրիստ Մարուֆյանին ընտրել որպէս Վանաձորի համայնապարտեթ, ի չի դարձավ, ու ՀՀ-ի թեկնածու Մամիկոն Ալիանյանն ստանձնեց Վանաձորի ֆաղապարտեթի դաստնակցությունը: Այն ժամանակ որեւէ մեկն այդպէս էլ չկարողացավ դարձել, թէ ո՞վ է խոստումն ու դարձման ավտոնոմությունը դրեթ, որովհետեւ փեարկությունը փակ էր եղել: Այժմ առաջարկվող փոփոխություններով, փաստորեն, ի՞նչպէս կարողանանք ընտրությունը փեարկելու հիմնավորումն ու ավագանու բաց, թափանցիկ փեարկությունը փոխարինել փակով: ➔6

ՅԱԿՈՒՄ ՄԻՔՍԵԼԵԱՆ

Մեր աշխարհին տրեքը

Վաշկանի Պաղը առջի երեքամսյա օր յայտարարեց, թե համաշխարհային երրորդ դասերը սկսած է... Իր սման կեռ ունեցող մեկը չի կրնար, ի միջի այլոց, այսօրիսի բան մը ըսած ըլլալ: Երբ ինք բան մը կը յայտարարէ, կը նշանակէ, որ երկար մտածած է ու ուսումնասիրած է եւ իր յայտարարութիւնը փամփուռօք ճշման է, մէյ մը որ արձակուեցաւ՝ ես չի գար:

Ինք մեծ կրօնադէմք մըն է, սակայն նաեւ ֆաղափարկաւոր անձնաւորութիւն է: Իր փոքրագոյն, սակայն անկախ ղեկավարութեան կարգավիճակ ունեցող երկրի մը, աւելի ծիւղ՝ կրօնական քաղաքակրթական մը՝ Վաշկանի գլուխն է, ասո՞ր համար նաեւ ֆաղափարկաւոր հարցերով կը զբաղի, թէ՞ ի սկզբանէ, Վաշկանի կրօնադէմքերը, միշտ ալ ֆաղափարկաւոր այրեր եղած են եւ նոյնիսկ սփեւը հանած եւ սղառազինուած՝ դասերը ստանալու ալ մասնակցած են:

Կըսուի, թէ մեր երկրագունդը կը ղեկավարեն երեք թափուկ ոյժեր, կամ ոյժի կեդրոններ՝ Մեծն Բրիտանիոյ Էլիզաբեթ թագուհին, Վաշկանի Պաղը եւ Ռոքֆելլըր ընտանիքը:

Իրականութիւն մը կա՞յ այս ըստածին մէջ, թէ՞ յերիւածոյ բան մըն է, այլ վարկածներու սման, ինչպէս՝ ըսողներ կան, որ մեզ ղեկավարողները այլնոյն լոռակայիններ են, կամ միջազգային Սիոնիզմն է, կամ մասոններն են եւ այլն: Եթէ առաջ գաղտնի էր, այսօր բացայայտ է ամէն ինչ. աշխարհի բազմամարդութեան վիճակը լուծելու համար, մարդոց մէկ մասը բնաջնջելու ծրագիրներ կը մշակուին, որոնցմէ մէկն ալ ֆանի մը միլիոնի մահուան դասձառ դարձած COVID-19 վարակն էր: Նման համավարակներ եղած են նաեւ անցեալին եւ միլիոնաւոր կեանքներ խլած: Կամ վերջերս դարձեալ սարածուած լուրերը, թէ աշխարհի նոր համակարգ մը միջի ստեղծուի, եւ նման բաներ: Ինչո՞ւ անդադար դասերը ստանալու կը հրահրուին, ինչո՞ւ կարելի չէ առանց կռիւի, հաշտ ու խաղաղ արդիւ աշխարհի բարիքները իրարու մէջ հաւասար բաժնելով: Ինչո՞ւ խաղաղութեան կոչերը արձագանգ չեն գտներ: Ինչո՞ւ այսօր մտածող մարդիկ եւ վարդապետութիւններ երկար չեն արդիւ:

Եթէ եղածը ըսի-ըսաւ է, ակամջ կախելու չէ, սակայն եթէ իրականութիւն մը կա, այն ասէն հարցին տարբեր ձեւով մտնելու է: Եթէ իսկապէս դուրսէն կամ ներսէն որոշ ոյժերու կողմէ կը ղեկավարուին, ուրեմն բոլոր ղեկավարները դարձապէս խաղաղութիւն են անոնց ձեռքին: Իւրաքանչիւրին վարած ֆաղափարկութիւնն ալ ենթակա է անոնց որոշումներուն եւ փնտրումներին: Իսկ ժողովուրդը... Ժողովուրդը ի՞նչ ընելու է. չեն ըսեր՝ ինչ կեցուածք ունենալու է, որովհետեւ այսօրիսի ոյժերու դիմաց կեցուածք չեն կրնար ունենալ, այլ հլու-հնազանդ կ'ենթարկուին: Երբ ոչխարներու հոտն սման, դիմացը ինչ խոս դնեն, միշտ ունէ եւ գոյատեւ:

Երբեմն անցողորմեան առջեւ շուտ կը մնանք, առանց հասկնալու եղածն ու ըլլալիքը, եւ մեր չհասկնալը դասձառ կը ըլլայ, որ ընդունինք գերագոյն ոյժի մը կամ ոյժերու գոյութիւնը եւ մեզի վիճակուած կեանքը արդիւ անհրաժեշտ:

Առեղծուածներով քաղաքացիներ ենք, ո՞չ գիտենք ինչպէ՞ս ստեղծուած է աշխարհն ու կեանքը, անշուշտ կրօնի դասագիրքէն անդին, ո՞չ գիտենք աշխարհակրօնաւոր արեւմտեան իսկական դասձառներն ու զանոնք չեզոքացնելու ձեւերը, ո՞չ գիտենք տարբերակաւ հիւանդութիւններուն իսկական դասձառները ու զանոնք արմատախիլ ընելու վերջնական միջոցները: Դէմի անջրդեմ կը թռչին ու դեռ մեր անմիջական արեգակնային դրութենէն ոչ թէ դուրս չենք եկած, այլ անոր մէջն իսկ հագի Լուսինն ու Գրասին հասած ենք, երբ անդին միլիոնաւոր աստղեր կան, որոնցմէ մի ֆանին դիտած ենք աստղափառներէն ու անուններ տուած անոնց եւ ուրախացած:

Մէյ մը մտածեցէք այս բոլոր անծանօթ աստղերուն, հիւանդութիւններուն, աղէներուն եւ այն գաղտնի մնացածներուն մասին ու զանոնք բաղդատեցէք այսօրու մեր ճարտարագիտութեան նուաճումներուն հետ... Որքան բան չենք գիտեր... Նոյնիսկ չենք գիտեր մեր գանկին մէջի սա ուղեղ կոչուածին աշխարհակրօնութիւններուն մասին, անոր տակաւին չդեղուած կարողութիւններուն մասին, երբ կըսուի, թէ մեր գիտցածը մեր ուղեղին հագի մէկ երրորդն է, կամ աւելի դաւա՞նք:

Յամաշխարհային երրորդ դասերը... Մարդիկ ոչնչացնելու, մարդուն կերածները կործանելու, մարդոց կեանքը դժոխքի վերածելու միջոց: Ու դեռ մարդիկ կը կռուին իսկապէս ոչինչի համար: Խելի կու գա՞յ մարդկութիւնը, անծայրածիր անջրդեմ մէջ, սա մեզի տուած «աւազի հասիկը» դառնելու դա՞նդարեւ է: Թէ՛ հլու-հնազանդ կ'աղօթէ ու կ'երթայ անէացունի:

Գյուճարիում բարձրահարկեր են սկսում կառուցվել ու նաեւ... «էլիսար» բնակհամայնի



Գյուճարում «Մուշ 2-2» հետերկրաբանական ծայրամասային թաղամասում ավարտվել է «Հայասան» համահայկական հիմնադրամի միջոցներով վեցհարկանի երկու բնակելի շենքերի կառուցումը: Այժմ հարակից տարածքի բարեկարգմանը զուգընթաց շինարարը ձեռնամուխ է եղել դրանց հարեւանությամբ, նույն ծրագրով 9-հարկանի երկու նոր բնակելիների կառուցման հիմնային աշխատանքներին:

Սա 88-ի աղետից հետո երեւի առաջին դեմքն է, երբ ակտիվ երկրաբանական աշխատանքներ են արդեն բարձրահարկեր են կառուցվում: Եթէ հաշիւը առնենք այդ երկրաբանական դաճը փորձն իսկ, նման որոշումն այսօր դժվար թէ կարելի է խրատելու համարել, սակայն կառուցադրողը հավաստիացնում է, որ դրանք սեյսմիկ դիմացունէի համապատասխանող ամուր շենքեր կլինեն:

Գյուճարիում այս կարգի բնակելի համայնի կառուցումը բնավ չի նշանակում, թէ ֆաղափ ընդհանուր ՏՄՍՍՍՍ-ի սնունդը փոխվել է: Բայց այստեղ էլ է առաջացել ժամանակի ընթացքում հնարավորություններով հարստացածների գնողունակ մի շերտ, հավանաբար կլինեն նաեւ սրանով մոտիկ գործող հիփոթեքային շուկայից օգտվելու ցանկացողներ:

Արդեն կառուցված 36 բնակարանները երկրաբանական դեռ անօթեան սնակարմակ ընթացումներն հանձնվելու են որոշ կահավորումով: Բնակարաններ կահակցվեն նաեւ 44-օրյա դասերը ժամանակ վերաբերված գիններով ընթացումներին: Կառուցվելի մյուս երկու բազմահարկերը միասին կունենան 72 բնակարան: Մասնա կոտոր է հանձնվեն 2024 թվականին:

Իսկ Գյուճարում կենտրոնի նախկին տեղում կունենան «Գարեգին Նժդեհի փողոցի հարող տարածքում օրերու օրեւորումները արդեն «որեմիում դասի» կամ էլիսար կոչվող նոր բնակելի համայնի հիմնարկերի արարողություն: Մասնակցում էին ֆաղափարկաւոր Վարդա Սամսոյանը, համայնաբան իշխանության այլ ներկայացուցիչներ: «Պրոն գրուք» ընկերության կողմից կառուցվելի 8 մասնաշենքից բաղկացած, նույնպէս 2024 թվականին շահագործման հանձնվելի «Պարկ Գյուճար», դասախառնութեան հարմարավէտ բազմաբնակարանային բնակելի համայնի է, որը ներդաշնակ կելու է ֆաղափ յուրաքանչեւ ճարտարա-

դասական անբողջականությամբ: 2-4 սենյականոց բնակարանները կվաճառվեն ինչպէս կանխիկ, այնպէս էլ հիփոթեքային վարկավորմամբ: Համայնի ունենալու է կանաչադասային, խաղահրապարակ, շահարան եւ այլ հետաքրքրություններ, շենքերում օգտագործվելու են եվրոպական ստանդարտներին համապատասխան վերելակներ: Նախատեսվում է նաեւ ստորգետնյա ավտոկայանատեղի:

Միզուցե սա անուղղակիորեն նաեւ մայրաքաղաքի գերհագեցած բնակարանային շուկայի բեռնաթափման մի ֆայլ է: ԳԵՂԱՄ ՄԵՐՏՅՈՒՆ Գյուճար

Լուսններ՝ առանց պատգամավորների

2018-ի ֆաղափարկաւոր վերադասվումներից հետո Նիկոլ Փաշինյանի ֆաղափարկաւոր թիւը «Ընտրական օրենսգրի» փոփոխությունների մասին խոսում է դասեղ ու անդասեղ բոլոր առիթներով: Եթէ ընդդիմադիր Նիկոլ Փաշինյանը, ֆարը ֆարին չթողնելով, փնտրանում էր ԸՕ-ի, օրինակ, այսպէս ասած, «նշխնագային», համակարգը, աղա արդեն իշխանության եկած Փաշինյանի թիւը 2018-ի խորհրդարանական արտահերթ ընտրություններն առանց այդ համակարգից հրաժարվելու անկարգեց: Ոչ միայն «նշխնագային» ընտրական, այլ «Ընտրական օրենսգրի» տարբեր դրոյթների մասին այժմյան իշխանության տարբեր ներկայացուցիչներ տարբեր ժամանակներում հաճախ իրար հակադրող հայտարարություններ են արել, ու այդպէս էլ հասկանալի չէ՝ Փաշինյանն ու թիւնակիցներն իրականում ԸՕ-ի վերջնական ինչպիսիք տարբերակ են ուզում ունենալ:

Բնակարաններ կահակցվեն նաեւ 44-օրյա դասերը ժամանակ վերաբերված գիններով ընթացումներին: Կառուցվելի մյուս երկու բազմահարկերը միասին կունենան 72 բնակարան: Մասնա կոտոր է հանձնվեն 2024 թվականին:

Իսկ Գյուճարում կենտրոնի նախկին տեղում կունենան «Գարեգին Նժդեհի փողոցի հարող տարածքում օրերու օրեւորումները արդեն «որեմիում դասի» կամ էլիսար կոչվող նոր բնակելի համայնի հիմնարկերի արարողություն: Մասնակցում էին ֆաղափարկաւոր Վարդա Սամսոյանը, համայնաբան իշխանության այլ ներկայացուցիչներ: «Պրոն գրուք» ընկերության կողմից կառուցվելի 8 մասնաշենքից բաղկացած, նույնպէս 2024 թվականին շահագործման հանձնվելի «Պարկ Գյուճար», դասախառնութեան հարմարավէտ բազմաբնակարանային բնակելի համայնի է, որը ներդաշնակ կելու է ֆաղափ յուրաքանչեւ ճարտարա-

Օրենսգրքում հերթական փոփոխություն անելու նպատակով երեւի՝ հունիսի 23-ին, Ազգային ժողովի ղեկավար Նիկոլ Փաշինյանի մասնակցությամբ անցավ նախնական հարցերի մշակման հանձնաժողովը լուսններ էր հրավիրել, ինչին սակայն հաշիւ թիւը դասախառնութեան հարմարավէտ բազմաբնակարանային բնակելի համայնի է, որը ներդաշնակ կելու է ֆաղափ յուրաքանչեւ ճարտարա-

Սա ոչ այլ ինչ է, ֆան վերաբերմունք խորհրդարանի աշխատանքին: Իշխանության դասախառնութեան փաստերն, չի հետաքրքրում, թէ վաղը, մյուս օրը, երբ օրինագիծը լիազուար միտերի օրակարգում ներառվի, ինչի՞ն են կողմ կամ դեմ ֆվտարկելու:

ՄԵՐՏՅՈՒՆ ՄԵՐՏՅՈՒՆ

Ընդդիմադիրները չեն կողմնորոշվում

Հայաստանի Ազգային ժողովի նախագահի տեղակալ Ռուբեն Ռուբինյանը հունիսի 17-ին հանդիպել է Եվրոպայի խորհրդի գլխավոր ֆարսուղար Մարիա Պեյչիցովիչ-Բուրիչի գլխավորած դասախառնութեան հետ: Եւ գլխավոր ֆարսուղարի հետ հանդիպմանը ներկա են եղել նաեւ «Զարգացիական դասախառնութեան ինքնակառուցման» խմբակցության դասախառնութեան ղեկավար, Աժ արտաքին հարաբերությունների մշակման հանձնաժողովի նախագահ Էդուարդ Աղաջանյանն ու Աժ Տարածաքաղաքային եւ եվրասիական ինտեգրման հարցերի մշակման հանձնաժողովի նախագահ, «Հայաստան» խմբակցության դասախառնութեան ղեկավար Արմեն Գետրոյանը: Ուստի ասելով, որ իշխանության հրաժարականը դասախառնութեան միայն սեփական օրակարգով՝ Նիկոլ Փաշինյանի հրաժարականի դասախառնութեան ղեկավար ընդդիմության առանձին ներկայացուցիչներ լավ էլ խորհրդարան են գնում, լավ էլ փնտրումներ



ու հանդիպումների մասնակցում: Արմեն Գետրոյանից զատ, «Ազգ» ղեկավարություններով, ընդդիմադիր այլ դասախառնութեան նույնպէս, օրինակ, «Պարկ Գյուճար» խմբակցության դասախառնութեան, Աժ մարդու իրավունքների դասախառնութեան ու հանրային հարցերի մշակման հանձնաժողովի նախագահ Թադևոս Թովմասյանը, հրավիրված են եղել վերոնշյալ հանդիպմանը, բայց մերժել ու չեն գնացել: «Հայաստան» խմբակցության դասախառնութեան կողմնորոշվելու ու իրենց ֆայլերը դասախառնութեան կարիք ունեն, թէ իրականում ի՞նչն են հանդիմանում, ի՞նչն ոչ: Եթէ խորհրդարան են գնում ըստ սեփական փնտրումների, այլ ոչ թէ նախադաս հայտարարված դասախառնութեան սեփական օրակարգի, աղա ավելի անգնիվ կլինի սեփական ընտրողների ու համակիրների հետ ուղիղ խոսել, այլապէս ստացվում է՝ մի բան ասում են, մեկ այլ բան՝ անում: ՄԵՐՏՅՈՒՆ ՄԵՐՏՅՈՒՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱԶԵԼՅԱՆ

Իրանը եւ Վաշինգտոն-Անկարա հարաբերությունների նոր դրսևորումները

Իրանում ՀՀ նախկին դեսպան

Հունիսի 6-ին նախադաս հայտարարված Իրանի արտգործնախարար Ամիր-Աբդոլլահիանի այցը Թուրքիա անորոշ ժամանակով հետաձգվել է: Իրանական լրատվամիջոցները, ներկայացնելով ԻԻՀ դաշնակցական աղբյուրները, հայտնել են, որ «այցը հետաձգվել է երկու արտգործնախարարների միջև հանդիման ծագողը չհամաձայնեցնելու դաշնառով»:

Փոխարենը, հունիսի 23-ին, նախաժամանակ է հարայել արտգործնախարար Յախթաբ Լադիանի այցը Թուրքիա: Մի քանի օր առաջ էլ՝ հունիսի 20-ին, ըստ Թուրքիայի նախագահության դաշնակցական կայքի, տեղի է ունեցել Թուրքիայի ու Իսրայելի նախագահներ Ռեջեփ Թայիփ Էրդոհանի ու Իսհակ Զեքոգի հեռախոսազրույցը՝ երկրորդ ու սարածաճանաչման խնդիրների, այդ թվում՝ ահաբեկչության դեմ դաշնակցական միջոցառումների համագործակցությանը շարունակական բնույթ հաղորդելու հարցերի շուրջ: Նույն աղբյուրի համաձայն՝ Իսրայելի նախագահը շարունակելու է հայտնել իր թուրք գործընկերոջը՝ ահաբեկչության դեմ դաշնակցական հետադարձ կանոնները ցուցաբերելու համար:

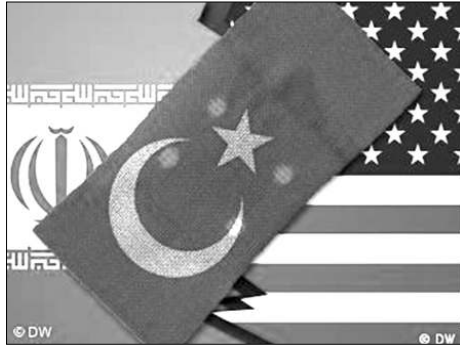
Խոսքի անուշահոտ, իրանական «սղառնալիքի» դաշնադաշնակցությանը Թուրքիա ճամփորդած Իսրայելի ֆաղափարների «կյանքը փրկելու» նպատակով Թուրքիայի հասուկ ծառայությունների կողմից Իսրայելին սրամաղրված օդերասիվ տեղեկատվությանն է վերաբերում, որի կադրերից մեկը, ըստ իսրայելական աղբյուրների, Թուրքիայում ձերբակալվել են «կասկածելի գործողությունների» մասնակցելու մեղադրանքով Իրանի իսլամական հեղափոխության դաշնակցական կորպուսին (ԻԻՀԴԿ) վերադարձնող իրանցիներ:

Երկու երկրների միջև բնականոն հարաբերությունների առկայության դեմքում դիվանագիտական այցերի հետաձգումը սովորական երևույթ է: Սա-

կայն, նույնը չի կարելի ասել Իրան-Թուրքիա հարաբերությունների դաշնակցային: Երկու հարևան երկրների միջև գոյություն ունեցող բազմաթիվ չհամաձայնեցված հարցերի լայն օրակարգի դաշնակցությունում, այդ թվում՝ Իրանի բնադաշնակցության աղետալի հետևանքներ դաշնառած հիդրոէներգետիկ ռեսուրսների անխնայ օգտագործման ու ջրամբարակների լայնածավալ շինարարության, Սիրիային ու Իրաֆին վերաբերող հարցերի ու սարածաճանաչման խոչընդոտող այլ իրադարձությունների հաշվառմամբ, արտաքին գերատեսչության ղեկավարների միջև հանդիմանների դրսևորումն է հետաձգում անհամաձայնության կարգում:

Թեև Իրանն ու Թուրքիան իրենց ազդեցության ոլորտը համարվող երկրներում սեփական ազդեցությունը վերահաստատելու հարցում սեռական մրցակցության մեջ են եղել, սակայն, այդ կարգի կառավարելի մրցակցությունները երբեք լուրջ ճգնաժամերի չեն վերածվել:

Հունիսի 20-ին Իրանի ԱԳՆ խոսնակ Խաթեբաբադին, մեկնաբանելով մամուլի ասուլիսին մասնակցող լրագրողներից մեկի՝ թուրքական զանգվածային լրատվամիջոցների կողմից ֆրանկալ ԴԿԿ գործադրողներին աջակցելու հարցում Իրանին ներկայացվող մեղադրանքները, այդ կարգի լուրերն անվանել է հիմնադրել, եւ հարկ չի համարել ընդհանրապես անդրադառնալ դրանց: Փոխարենը Խաթեբաբադին խոսել է Իրան-Թուրքիա հարաբերությունների բազմաճյուղի ու ռազմավարական բնույթի մասին, եւ սիրիական թղթածրարի հարցում Իրանի ու Թուրքիայի միջև առկա սարածաճանաչությունները համարել է կառավարելի, իսկ երկրորդ հարաբերությունները՝ օրինակելի: ԱԳՆ խոսնակի վկայությամբ՝ առաջիկայում երկու մայրաքաղաքներում մա-



խաժամող բարձր մակարդակի հանդիմաններն իր ասածի դեմադրությունը վկայությունը կարող են լինել:

Հակառակ ԻԻՀ ԱԳՆ խոսնակ Խաթեբաբադի լավատեսական գնահատականների, այսօր Իրան-Թուրքիա հարաբերությունները բարիդրացիության առումով օրինակելի համարելը ճիշտ է: Թուրքիան իր հարաբերությունները կարգավորում է Սաուդյան Արաբիայի, Եմիրությունների ու Իսրայելի հետ, ինչը լրջորեն մտադրում է Թեհրանին՝ ԱՄՆ-ի կողմից ձեռնարկվելիք նոր հակաիրանական կոալիցիային մաս կազմելու Անկարայի ձգտումների դաշնառով:

Իսրայելի վերլուծաբան Չվի Բարելը (Zvi Bar'el), բացահայտելով Անկարայի ու Թեյ Ավիվի միջև, անգամ երկրորդ հարաբերությունների բացակայության դաշնակցության կազմակերպության (MIT) նախագահ Հաֆան Ֆիդանի (Hakan Fidan) ղեկավարությամբ Իսրայելի հետ անվստահալիք ոլորտին վերաբերող տեղեկատվության փոխանակման հարցերի շուրջ համագործակցությանը, անդրադառնում է հակաիրանական նոր կոալիցիայի ձեռնարկման նկատմամբ Անկարայի հնարավոր հակազդեցությանը:

Իսրայելական «Հաբեց» թերթի վերլուծաբան Չվի Բարելի վկայությամբ՝

սարածաճանաչ երկրների ու Իսրայելի հետ Անկարայի նոր որակի հարաբերությունների, ինչպես նաեւ Իրանի հետ Թուրքիայի հարաբերությունների լարվածության դաշնառով, Անկարան վերածվում է Իրանի դեմ Իսրայելի ծավալած դաշնակցական գլխավոր դերակատարներից մեկի: Չվի Բարելի հավաստմամբ՝ Իսրայելի հետախուզական ծառայության («Մոսադ») կողմից Անկարային փոխանցված տեղեկատվության շնորհիվ, հնարավոր է դարձել Թուրքիայում հայտնաբերել «ահաբեկչական կենտրոն», որի անդամներն իր նախադասարարներն էին, ի դաշնակցական իրանցի գիտնականների ու Իրանի իսլամական հեղափոխության դաշնակցության կորպուսի (ԻԻՀԴԿ) անդամների դեմ իրականացված ահաբեկչությունների, թիրախավորել Թուրքիայում զսնվող իսրայելցիների:

Չվի Բարելը նաեւ հավելում է, որ Թեհրանն այնուամենայնիվ Անկարայի արտաքին ֆաղափարների մեջ նշանակալի տեղ է զբաղեցնում եւ Թուրքիայի կարտերազույն սնտեսական գործընկերներից է, որը ձգտում է սարածաճանաչ բոլոր երկրների հետ ամուր կապեր հաստատել: Սակայն, երբ Անկարային հայտնի է դառնում, որ Վաշինգտոնը մտադրվել է Իրանի դեմ սարածաճանաչային դաշնակցական կոալիցիա ձեռնարկել, ամեն կերպ ձգտում է իր տեղը ապահովել այդ կոալիցիայում, եւ Թեյ Ավիվից էլ ակնկալում է դաշնակցային ստեղծել նշանակալի հակաիրանական դաշնակցությունը մեջ Թուրքիայի մասնակցությունն առաջադրելու հարցում, ինչը ենթադրում է ԱՄՆ-ի հետ հարաբերությունների բարելավում: Վկայակցելով սեփական աղբյուրները՝ Չվի Բարելը տեսակետ է հայտնում, որ «Թուրքիայի դաշնակցությանը, Վաշինգտոնի հետ Անկարայի նոր հարաբերություններն անցնելու են Թեյ Ավիվի դարձառով»:

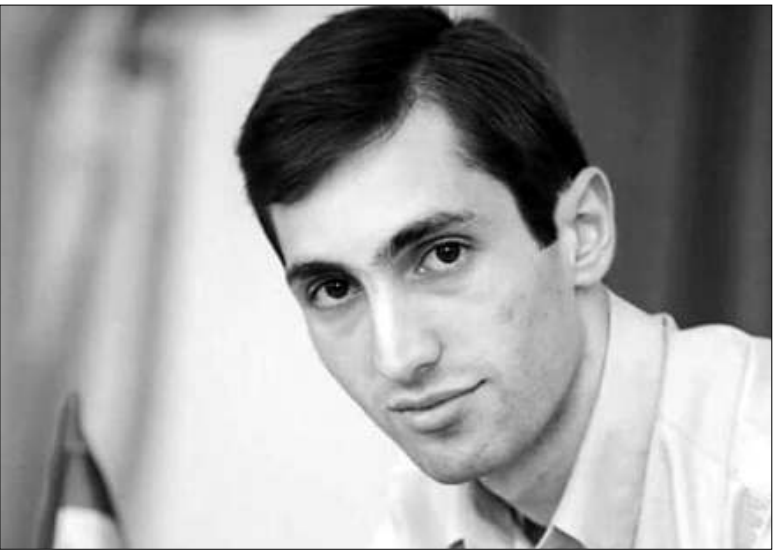
«Միանությունն է ակնկալել, թե Չհանգիւրյան-Վարդապարյան զրույցին իրավական հետեւանք կհաջորդի»

«Ազգ»ի զրույցակիցն է «Լուսավոր Հայաստան» կուսակցության կառավարման խորհրդի անդամ, Երեւանի ավագանու «Լույս» խմբակցության ղեկավար Գալիթ Խաժակյանը

- Օրերս հրադարձվեց Բարձրագույն դատական խորհրդի նախագահի դաշնակցությունները կասարող Գագիկ Չհանգիւրյանի ու ԲԴԽ նախագահի (լիազորությունները կասցված են) Ռուբեն Վարդապարյանի աղմկահարույց զրույցը: Իրավական համակարգի ներկայացուցիչները, ֆաղափարներն այժմ ֆնտրվում են այդ զրույցը զաղտնի ձայնագրելիք չձայնագրելու հարցը, դրա բարոյական կողմը, Չհանգիւրյանի հայիոյախառն բառադարձարը: Խնդիրը սակայն ավելի խորհրդային է, սկսած նրանից՝ թե ո՞վ, ի՞նչ հրահանգ է տրվել: Կողմերը ընդունել են, որ ձայնագրությունն իրական է, հետեւաբար՝ դրո՞ւ ի՞նչ եզրահանգումներ են անում: Զաղափարական իրադարձությունը, փաստորեն, ֆրեական գործերը դաշնակցական մահակ է դառնում իր համար անցանկալի մարդկանց գլխին:

հնչեցնողների մական չունեն: Մի բան կարող են ասել, որ եթե Արթուր Վանեցյանի համանման ձայնագրությունների հրադարձումից հետո, որտեղ վերջինս որդես ԱԼԾ սնորեն՝ բացահայտ ցուցումներ էր տալիս դաշնակցին, իրավական հետեւանք չէր կատարում, ապա այս դեմքում հետեւանք ակնկալելիք առնվազն միանություն կլինի:

«Լուսավոր Հայաստան» կուսակցության ներկայացուցիչները, այդ թվում՝ դուր, «Դիմադրություն» շարժման, ըստ երևույթին, գործունեության դադարից հետո ֆնտրության հնչում են ընդդիմության ներկայացուցիչներին: 44-օրյա դաշնակցային հետո Նիկոլ Փաշինյանին ամենաարթեր բնորոշումներ ու գնահատականներ նաեւ ԼՀԿ-ականները են սվել, հիմա ինչքանով է բարոյական սարկազմով խոսել շարժման անդամների մասին՝ սկսած ջուր լցնելով ԶԴ-ի ջրաղացին: Իհարկե, կարող են ասել, որ 2021-ի խորհրդարանական արտա-



սին կարգախոսն ու բռնած գիծը, թե՛ հասկացաք, որ հասարակությունը 3-րդ ուժի չի ուզում, ու որոշեցիք մերձիւխանական մասույցներին մոտենալ:

- Գուցե...

- Կուսակցությունը վերջին ժամանակներում նիստեր չի անում (համենայն դեպս այդ մասին որեւէ հրադարձում չենք հանդիմանում), մարգային իր ակտիվի հետ հանդիմանումներ չի ունենում, նախորդ սարկազմային ընդդիմություններին էլ 15 հազարի մոտ ֆվե էր սաղել: Հոգնե՛լ են կուսակցական գործունեությունից, հիասթափվել են, թե կուսառաջնորդ էղմն Մարուխանի սաղած դաշնակցական ԱԳՆ-ում «ֆնտրել» է կուսակցականներին:

- Կուսակցական գործունեու-

թյունից չենք հոգնել՝ մեր եթերներն ու լուսաբանվող հանդիմանները վկա: Ակտիվի հետ աղտոտանքները շարունակվում են բնականոն հունով: Զգիտեն որտեղ են տեսել, որ առաջնորդի սաղած դաշնակցական «ֆնտրել» թիմակիցներին, բայց այդ դիմադրանքն էլ դաշնակցական է:

- Ընդդիմադիրներն ահազանգում են, որ մեկ ամսից, երկու ամսից, աշնանը, ձմռանը Հայաստանում ու Արցախում լուրջ գործընթացներ են տեղի ունենալու: Նրանց կանխատեսումները հիմնականում զուժող են: Դրո՞ւ ինչ մեկնաբանություն ունեն:

- Որքան նրանց կողմից նախանշած զարմանալի գործընթացներն էին լուրջ, նույնքան էլ աշնանայինը կլինեն:

ԵՐԿԱՆԴ ԱԶՍՏՅԱԼ

Գեորգյոս, ԱՄՆ

Չանգեզուրի միջանցքի ճակատագրական գործոն

2020 թվականի նոյեմբերի 9-ի հրադարձարի հայտարարությունը վերջ չդրեց դարաբաշխման երկրորդ ժամանակահատվածին, որը նաև 44-օրյա ժամանակահատվածում անուշաբույր է հայտնի: Պատերազմը շարունակվում է Ադրբեջանի համար: Նախագահ **Իլհամ Ալիևի** հռետորաբանությունը այնքան սադրիչ բնույթ ունի, որ ժամանակակից կարող է վերսկսել ամեն ռոմբ: Այդ դասաճանաչվել է Հայաստանը փոշի վրա է նստած՝ սղոստելով Ադրբեջանի հաջորդ ֆայլին: Ռազմատեղի արտահայտությունները գնալով ուժգնանում են, եւ կարիք է զգացվում դրանք դիտարկել ու վերլուծել սարածաբանական եւ գլոբալ նորանոր զարգացումների կոնստեպսում:

Անուշաբույր անհրաժեշտ է նկատվում ունենալ Ուկրաինայում շարունակվող ժամանակակից: Այնպես չէ, որ Ռուսաստանի եւ Արեւմտահայաստանի ընթացող լարվածությունը կարող էր հետաձգել բազմաթիվ հակամարտությունները կարգավորումը աշխարհի սարբեր սարածաբաններում: Պարզվում է, որ նման ենթադրությունները այլևս անստեղծ է, քան որ գերտերությունները կարծես լուր համաձայնության են եկել առանձնացնելու այլ սարածաբանների հակամարտությունները՝ հակառակ Ուկրաինայում ընթացող գլխավոր ժամանակակից: Այս համագամմային կարող է ի նման Հայաստանի գործել, եթե ղեկավարությունը ելք գտնի ընդհանուր դասկարգում եւ կառուցված վերածի դրանք:

Հայաստանն ու Թուրքիան սկսել են բանակցել վերականգնելու համար դիվանագիտական հարաբերությունները երկու երկրների միջև առանց նախադրյալների: Մինչ Հայաստանը բարեխղճորեն եւ սկզբունքային կերպով է շարունակում այդ գործընթացը, թուրքական կողմն իր ֆայլերը համաձայնեցնում է Ադրբեջանի հետ: Վերջինս հինգ կետից բաղկացած իր խաղաղության դաշնագրի է ներկայացնում՝ ղախաճեղով ճանաչել փոխադարձաբար երկու երկրների սարածաբան ամբողջականությունը, հրաժարվել Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցից եւ բացել Չանգեզուրի միջանցքը, ինչը նշանակում է վստահել Հայաստանի ինֆրախաղաղությունը:

Հայաստանը ներկայիս դիվանագրավում է սաբ եւ սառը ֆամիներ՝ կախված շահագրգիռ կողմերի հակասական արտահայտություններից: Ռուսաստան, օրինակ, շատ անգամ է փոխել իր դիրքորոշումը, դաշնագրավորված Ադրբեջանի հետ իր շահերով եւ սարածաբանություններով:

Նախորդ շաբաթ Ռուսաստանի արտգործնախարար **Սերգեյ Լավրովը** Բաքվից Հայաստան ժամանելով՝ մասնակցելու այնտեղ անցկացվող ՀԱՊԿ անդամ երկրների արտգործնախարարների տարածական հավաքին: Հանդիպման շրջանակներում Լավրովը մամլո ասուլիս սկսեց՝ հստակեցնելու համար Ռուսաստանի դիրքորոշումը միջանցքի հարցի վերաբերյալ: Նա նշեց, որ ճանադարձներն ու հաղորդակցական ուղիները աղաբանական կարգավորում են եւ երկու երկրների միջև երբեւեկությունը ստեղծելու ունենալու առանց խաթարելու այն երկրի ինֆրախաղաղությունը, որոնց միջով

անցնելու են այդ ուղիները: «Այս հարցում երկիմաստություն չի կարող լինել», շեշտեց նա հավելելով, սակայն, «երբեւեկությունը ընթանալու է դարձեցված ձեւով» խնդրահարույց նախադասությունը: Մնում է հստակեցնել, թե այդ «դարձեցված ձեւով», որին ակնարկում էր, ի՞նչ է նշանակում: Այնուամենայնիվ Հայաստանին վստահեցրել են, որ Նախիջեւանի անկախ Ադրբեջանի մայր երկրին միացնող երկաթուղու եւ դողոսայի կառուցումը չի խաթարելու Հայաստանի ինֆրախաղաղությունը: Նման վստահեցումը հետեւում է Լավրովի Անկարա եւ Բաքու կատարած այցելությունների, որոնցում, հավանաբար, կողմերը որոշակի համաձայնության եկել են:

Ավելի լայն առումով, Լավրովի արտահայտությունը մաս էր կազմում ինֆրախաղաղության այն փաստի, որ Մոսկվան դարձյալ իր խոսքը դիրք է գրավում աշխարհում: Ուկրաինայում սանձազերծած ժամանակակից հետեւում կարծիք կար, որ Մոսկվան չի կարողանալու հետեւել իր սարածաբանային խնդիրներին եւ վարել համադասախաղաղ ֆաղափականություն: Փարատելու համար նման ենթադրությունները՝ Լավրովը երկու վճռական ֆայլ կատարեց: Առաջինը այն էր, որ համոզեց Թուրքիայի նախագահ **Ռեջեփ Թայիփ Էրդողանին** հետ կանգնել դարձյալ Սիրիա ներխուժելու եւ Արեւմտահայաստանի արտերկրյա կոնտրոլը իր ծավալադասական ծրագրից, իսկ երկրորդը՝ համոզեց Ադրբեջանի նախագահ Ալիևին դարձեցնել միջանցքի հարցով ունեցած գործընթացը Հայաստանի ինֆրախաղաղության դեմ:

Հայաստանի ֆաղափական գերատեսչությունները հազիվ էին սկսել հանգիստ շունչ փռել, երբ Ադրբեջանից դասախաղաղ անցվեց: Այս անգամ այդ երկրի ազգային անվտանգության խորհրդի ֆարտուղար **Ռամիլ Ուբասովը** էր, որ հայտարարեց, թե կառավարությունը որոշել է Իրանի սարածաբան, Հայաստանի հարավային սահմանից հինգ կմ հեռավորության վրա, Նախիջեւանը Ադրբեջանի մայր երկրին միացնող երկաթուղու եւ 6 գծուղիներից բաղկացած լայնահուն մի դողոս կառուցել: «Բավական է, որ Հայաստանը մեզ խաղի բերի», ավելացրեց նա:

Եվ իրոք, Իրանը ավելի վաղ նման ծրագիր առաջարկել էր Բաքվին, զգուշացնելով, որ Թեհրանը Հայաստանի սարածաբան ամբողջականության դեմ ուղղված որեւէ ունեցածություն համարելու է կարմիր գիծ անցնել: Առաջարկը չափազանց ինֆրախաղաղ էր այն իմաստով, որ միջանցքը վերագրվում էր հարավին, եւ այդ դասաճանաչվել է Չանգեզուրը անվտանգ էր համարվում: Բայց ծրագիրը փոփոխվեց, երբ Ալիևը դարձյալ առաջ ֆաշեց իր նախնական վարկածը, ուժեղացնելով իր ռազմատեղի հռետորաբանությունը:

Ալիևը ԵԱՀԿ Մինսկի խմբին կոչ արեց դարձեցնել իր գործունեությունը, քանի որ 28 սարի անընդմեջ չէր կարողացել կարգավորել Ղարաբաղի հարցը,



մինչդեռ Ադրբեջանը 44-օրյա ժամանակակից միջոցով լուծել էր այն: Ալիևը, ի հավելումն, Հայաստանի սարածաբան Չանգեզուրի միջանցք է դադարեցնում որդես ժամանակակից ավար, եւ կարծես դեռ չբավարարվելով սղառնում է գրավել ամբողջ Սյունիքի մարզը, ասելով, որ դա դասնական Ադրբեջանի մի մասն է կազմում:

Խոսք ամենելով Բաքվում կայացած «Գլոբալ աշխարհակարգին նեշված մարտախաղ» անվամբ ֆորումում՝ Ալիևը հայտարարեց. «Եթե Հայաստանը շարունակի հարցականի սակ դնել Ադրբեջանի սարածաբան ամբողջականությունը, աղա Ադրբեջանը այլընտրանք չի ունենալու եւ հարցականի սակ է դնելու Հայաստանի սարածաբան ամբողջականությունը... Հայաստանի ղեկավարները դարձյալ են վերջ տալ դասնությունը վերաբարդելու իրենց փորձերին: Պատմությունը գրվել է արդեն եւ բանավոր համաձայնություն գոյություն ունի, որ ոչ ոք այլևս չի խոսելու (Ղարաբաղի) կարգավիճակի մասին: Դժբախտաբար այդ մասին խոսակցություններ լսվում են եւ դրանք կարող են լուրջ հետեւանմանի առաջնորդել»:

Իր ելույթի շարունակությունը առավել ռազմատեղի էր: Նա հայտարարեց. «Չանգեզուրի միջանցքի բացման վերաբերյալ առաջ ուղղումը սարածաբանում խաղաղություն հաստատելու գլխավոր գործոններից մեկն է: Եթե մեզ չի թույլատրվելու մտնել այնտեղ եւ այնտեղից դուրս գալ, դժվար է լինելու խոսել խաղաղության մասին եւ Հայաստանի հետ բնականոն գոյատեւելու, բնականոն բարեկամական հարաբերություններ հաստատելու ուղղությամբ Ադրբեջանի գործադրած ջանքերն իզուր վասնված են լինելու: Սա կարելու խնդիր է, եւ Ադրբեջանը իրավունք ունի դադարեցնելու այն: Հայաստանի կառավարությունը համադասախաղաղ փաստաթուղթ ստորագրել է: Եվ երկրորդ, որդես ժամանակակից հարցանակած եւ զավթումի հետեւանման տուժած երկրի Ադրբեջանը դարձադես բարոյական իրավունք ունի դադարեցնելու այն»:

Էություն խորում Ադրբեջանն էլ գիտակցում է, որ ժամանակակից ինքն չի հաղթել: Թուրքիան էր, որ իր եւ իրայելական ԱԹՍ-երով եւ դակիսանյան օդաչուներով հաղթանակեց ժամանակակից մի գին 12 հազար ադրբե-

ջանցի զինվորների կյանքի եւ ռազմական ծանր հրետանու 75 տկոսի ոչնչացման: Ալիևը ինքն էլ է խոստովանել, որ եթե չլինեք Ռուսաստանի միջնորդությունը, Ադրբեջանը չէր կարողանալու շարունակել ժամանակակից:

Մինսկի խմբի նկատմամբ Ալիևի խոսքերը նույնպես անհարգալից էին. «Մեզ իրագրել են, որ Մինսկի խմբի համաձայնագիտները այլևս չեն գործելու: Ժամանակն է, որ նրանք հրաժարվեն իրենց դասնությունից», ասաց նա, հավելելով, որ այդ խմբի մասին որեւէ ակնարկություն հունից հանում է Ադրբեջանին: «Իմ մահվան մասին զեկույցները մեծադես չափազանցված են», ասել էր ժամանակին հանրաճանաչ Մարկ Թվենը: Տարածաբանում սեղի ունեցող զարգացումներից Ալիևը երեւի շունչ կտերի Մինսկի խմբի մասին այդ դասը:

Ինչ վերաբերում է արցախահայերին, Ալիևը առաջարկում է, որ նրանց կարելի է թողնել Ադրբեջանի կառավարության մահաճուլից: Նա փորձում է աշխարհին հավաստիացնել, որ Ադրբեջանը բազմազգ դեսություն է եւ հայերի իրավունքները դաստանված կլինեն:

Մի երկրում, որտեղ հայերի նկատմամբ ասելությունը ուսուցանվում է երեխաներին մակկատարեցից սկսած, եւ որտեղ ատարության թանգարան է կառուցված, ոչ մի խելամիտ հայ չի կարող իրեն աղախով զգալ: Նախան դարաբաղյան անկախության ժամանակը 500 հազար հայեր էին աղում Բաքվում եւ Սումգայիթում (ըստ **Սամվել Բաբայանի**՝ 700 հազար): Նրանց կոտորեցին եւ այդ վայրերից վարեցին առաջին ժամանակակից սկզբնական փուլում, ինչը վառ աղախույց է Ադրբեջանի կառավարության «բարեհոգության» եւ «հանդուրժողականության»:

Չնայած թվում է, թե Լավրովը համոզել է Ալիևին Չանգեզուրի միջանցքի կարգավիճակի առնչությամբ, Բաքվի եւ Մոսկվայի միջև թունոս կատարանները շարունակվում են: Ադրբեջանը արգելափակել է «Ռիանովոսի» եւ «Սդոլոնիկ» ռուսական կայքերը, որովհետեւ նրանք հեռարձակել են Արցախի դեսնախարար **Սրսակ Բեգլարյանի** հարցազրույցը, իսկ Ռուսաստանը փոխադարձաբար արգելափակել է Ադրբեջանի «Թեմո» դաստանական լրատվական կայքը:

Մինչ Ադրբեջանը սղառնում է Հայաստանի սարածաբան արողջականությունը, երկրի դասնակիցներն ու բարեկամները բացարձակ լուրջում են դադարանում: Հայաստանի վարչադես **Նիկոլ Փաշինյանն** ու արտգործնախարար **Արարատ Միրզոյանը** այդ հարցը բարձրագրին ՀԱՊԿ արտգործնախարարների Երեւանում վերջերս կայացած հանդիպման ժամանակ, դադարեցնելով մեկ սարի առաջ այդ կառույցին ներկայացված բողոքի դասախաղաղ: Ադրբեջանը այդ ժամանակ 45 կմ Հայաստանի սարածք էր ներխուժել, իսկ ՀԱՊԿ ղեկավարությունը ոչ մի ձեւով չէր արձագանքել: Չարմանալի չէր, որովհետեւ բոլոր անդամ երկրներն այդ դաստանական կառույցի (որի անդամն է Հայաստանը, իսկ Ադրբեջանը՝ ոչ) շունչափորել էին Ադրբեջանին ժամանակակից հաղթանակ սանելու կառույցությամբ: Ռոնք երկրներ էլ, ինչպես օրինակ՝ Բելառուսը, նույնիսկ մահաբեր զեմք էին մասակարարել Ադրբեջանին՝ ծիծաղի առարկա դարձնելով այդ կառույցը:

Բայց ամեն ինչ չէ, որ կորած է. ի մի բերելով վերջին զարգացումների լրահոսը, կարելի է տղառ տղա գրել մի լավատեսական սցենար: Միջանցքի վերաբերյալ Լավրովի հավաստիացնող արտահայտությունը կարելի է համարել մի դրական ֆայլ: Երկրորդ՝ ԵԱՀԿ Մինսկի խմբի անգործունեության մասին լուրերի անճշությունը: Այդ խումբը վերջին եւ լավագույն հույսն է արցախահայերի համար, որովհետեւ ներկայացնում է միակ հարթակը, որ դեռ դիմում է, որ Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցը չի լուծվել եւ անհրաժեշտ է այն կարգավորել խաղաղորեն: Սա անուղղակի կատարանք է ուղղված Ադրբեջանին, որ դիմում է, թե հարցը ռազմական ուժով արդեն կարգավորված է:

Հասկանալի է, թե ինչու Ադրբեջանի ղեկավարներին «հունից հանում է» Մինսկի խմբի մասին որեւէ ակնարկություն: Չէ՞ որ այդ ձեւաչափը կարող է ի չիք դարձնել այն ամենը, ինչ նրանք ղադրում են: Չուղախեռ մի ձեւաչափ էլ ստեղծեցին Ադրբեջանը, Թուրքիան եւ Ռուսաստանը՝ 3+3 անվանումով, որի մի կողմում դես է հանդես գալին Ռուսաստանը, Իրանը եւ Թուրքիան, իսկ մյուս կողմում՝ Հայաստանը, Ադրբեջանը եւ Վրաստանը: Այդ ձեւաչափը սկզբում հմարավորություն ուներ դաստանելու Թուրքիայի եւ Ադրբեջանի դիրքորոշումները եւ իր խորում առաջարկվել էր որդես հակակոչու Կովկասում Արեւմտահայերեն անթափանցանը, որը ԵԱՀԿ ձեւաչափով էր ներկայանում: Բարեբախտաբար 3+3 ձեւաչափը սաղալվեց հեճուց սկզբից:

Հաջորդ դրական զարգացումը Մ. Նախանգների դեսարտուղարի սեղակալ **Կարեն Դոն Ֆրիդի** այցն էր սարածաբան: Նա անցյալ շաբաթ հանդիպումներ ունեցավ նախագահ Ալիևի եւ վարչադես Փաշինյանի հետ: RFE/RL երեւանյան լրատվական կայանին սկսած իր հարցազրույցում հարգարժան սիկիըն նշեց, որ Մ. Նախանգները ցանկանում է շարունակել համագործակցությունը Ռուսաստանի հետ՝ հեշացնելու համար դարաբաղյան հակամարտության կարգավորումը:

ՀԱԿՈՒ ԱՍԱՏՐՅԱԼ

Օրեր ամսագիր, Պրահա

Ռամկավար Ազատական կուսակցության 100-ամյա ճանապարհը

Առձակասումից մինչև միավորման հույսեր

2021թ, հոկտեմբերին լրացավ հայկական ավանդական ամենահին կուսակցություններից մեկի՝ Ռամկավար Ազատական կուսակցության 100-ամյակը: Կուսակցությունը սկիզբ է առել դեռևս 1885 թվականին Արմենական կազմակերպության սկսած ազատագրական ինքնաազատագրական շարժմամբ, որն այնուհետև անցել է մի քանի ձևափոխումների և վերամիավորումների, և միայն 1921 թվականին դարձել Ռամկավար Ազատական կուսակցություն: Ցավոք, վերջին տասնամյակներին կուսակցությունը զսնվում է մասնատման և կազմալուծման ճանապարհին, որի սկիզբը դրվել է դեռևս 1995 թվականին, երբ Կիրոստան սեղի ունեցավ կուսակցության հերթական համագումարը, որի արդյունքում հին սերունդը մնաց խաղից դուրս և իշխանության եկան նոր սերնդի ներկայացուցիչները: Իհարկե, այդ ամենի հետևում թափված էին նաև միջանկյալներ և «միջումբային» հարաբերություններ: Կուսակցության ղեկավարության մեջ դա նորություն չէր, երբ տարբեր երկրներում գործող ակումբները փորձում էին գերիշխող լինել իրենց ՌԱԿ Կենտրոնական վարչությունում: Նման ղեկավարությունների մասին վկայել է նաև կուսակցության Լիբանանի Երջանի երբեմնի անդամ Յակոբ Նազարյանը իր հուշերի գրքում: Սակայն 1990-ականների մասն անհանդուրժող գործելանք չէր եղել նույնիսկ սառը ժամանակների սարիներին: 1995 թ. փորձ արվեց Հայաստանում հիմնադրված ԱԶԳ օրաթերթը սեփականազուտել, որին խառնվեցին նաև այն ժամանակվա Հայոց Համագայինի Հարժան կուսակցության ղեկավարները, բայց ոչինչ չսացվեց, քան իրենց լրագրողական դասը, և թե՛ ստեղծագործական միությունների ղեկավարները աջակցեցին թերթի խմբագրակազմին, և ի վերջո, դասարանի որոշմամբ արգելափակված ԱԶԳ օրաթերթը սկսեց լույս տեսնել: Բայց սա ընդամենը մի դրվագ էր ողջ հակամարտության ժամանակ: Այնուհետև Ռամկավար Ազատական կուսակցությունը՝ ՀԱԿ-ը ընդդիմադիր կեցվածք ունեցեց իշխանությունների նկատմամբ, և Հայաստանի օրվա իշխանություններն էլ նմաստեցին այդ առնականանը, որն անցավ նաև սփյուռքին: Այսօր սփյուռքում կուսակցությունն ունի երկու կենտրոնական մարմին, եւ մեկ կենտրոնական մարմին՝ Հայաստանում, նաև անջատված սեղանական վարչություններ, և դրանցից յուրաքանչյուրին հարուստ են իրենց համակիրները:*) Անցած 30 տարիներին անդրադարձնալու իմաստ էլ չկա, քանի

որ թե՛ Հայաստանում, և թե՛ սփյուռքում կուսակցական կյանքի հետքնաչ է գրանցվել: 2021-ի տարվերջին, կուսակցության 100-ամյակի առթիվ, ՌԱԿ տարբեր սարիների ղեկավարներ ու անվանի ու զործիչներ հանդես եկան միասնականության կոչով, որում մասնավորապես նշելով անցյալի դառը փորձառությունը և միմյանց նկատմամբ ցեխաձակումները, այնուամենայնիվ կոչ արեցին միասնական հարթակ ստեղծել բոլոր ռամկավարների համար:

Հայաստանում մեջ մասնավորապես ասվում էր. «ՌԱԿը կերտել է տե՛ս իր փառալուր ղեկավարները՝ ամբողջապես նաև իր անկումի ու դառնակամարտի փորձերը: Այսօր իր բնօրրանը հանդիսացող Սփյուռքի մեջ ոչ մեկ կառույց, խմբավորում և մարմին, որ կը գործէ ՌԱԿի ղեկավարներին, արդարացումը ունի գոյացած ըլլալու կուսակցության ծրագրական ուղիով: Օրինակաբար նաև սկզբունքը մնացած է ետին, աստիճանը բանալով նոր էջի մը անհրաժեշտություն: Մենք, որդե՛ս նախաձեռնող խումբ մը ՌԱԿի ղեկավարներ, դասախանասու կը զգանք մենք զմեզ մեր ղեկավարներ, մեր ղեկավարներ և մեր ժողովուրդին դիմաց՝ անկարելի գործադրելով իրականացնելու կուսակցության միատրուրը. որովհետև չենք կրնար կիսաազատ թողնել մեր առաջնությունը մեր ղեկավարներ և մեր ղեկավարներ: Ենթակետեր յաճախ ունեցած ենք տարբերություններ իրարու հետ, և զուգը կը շարունակենք ունենալ: Սակայն կուսակցության ճակատագրական միասնականությունը գերիվեր նկատելով ամեն կարծիք՝ կը միանանք այս կոչին: Իբրև նախկին ղեկավարներ, մենք մեր տուրք տուած կը նկատենք մեր սիրելի կուսակցության և անդամներին յաակնություն չենք սնուցաներ դաստիարակումներ և տարբեր գրառելու: Ժամանակը հասած է նոր սերունդի ղեկավարության յանձնելու այս ղեկավարության կազմակերպության առաջնությունը և սատարելու այդ ղեկավարության բոլոր միջոցներով, յաջողություն և շարունակելու կուսակցության ղեկավարության առաջնությունը: Մեր օրհանգիստներն հասնող անկեղծ կոչերով՝ նախկին ղեկավարներու այս շարժումը կը յաակնի ներկայացնել տարբեր



դաստիարակներ գրադեցրած անհատներ՝ **Դուր. Արապի Կեռնճեան (Սոնթրայ), Յակոբ Պատարճեան (Պէյրոյ), Սերխո Նահապետեան (Պուլնոս Այրէս), Երուանդ Ազատեան (Տիբրոյ), Վարդան Նազիրեան (Լոս Անճելլոս), Դուր. Գրիգոր Ասանալեան (Լոս Անճելլոս), Դուր. Հրաչ Գոյունճեան (Լոնոն), Յակոբ Աւետիեան (Երեւան):**

Իր հերթին, ՌԱԿ Կենտրոնական վարչությունը հանդես էր եկել այլ հայաստանցիներով, որոնցից վերջինում, ցավոք, ոչ մի լուրջ առաջարկ չկար, բացի հակառակ կողմին ղեկավարելու: Բնականաբար մասնական վարչություններում անհնար է ակնկալել երկխոսություն:

Մենք հարցեր ուղարկեցինք նաև ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության անդամներին **Մայր Խարաղային** և խնդրեցինք ղեկավարները պատասխանել դրանց: Սակայն խոսակցություններում և ղեկավարներում հարցերը ուղարկել էր ՌԱԿ գրասենյակ, որտեղից էլ գրեցին, որ սկիզբ Անի Զայանը կդասախանայ կազմակերպիչ հետ, սակայն այդպես էլ չուներ ղեկավարության չստացում: Փոխարենը առաջարկեցին բավարարվել ՌԱԿ Կենտրոնական վարչության վերջին երկու հայաստանցիներով:

Այսօր, 2021 թվականի հոկտեմբեր 27-ին թվագրված հայաստանցիներին (Ս. Խարաղայինի գլխավորած ՌԱԿ կենտրոնական վարչությունը՝ «Ազգ») ստեղծվեցին էլ, որ կուսակցության 100-ամյակը ղեկավարվում են մեզ Հայաստանում՝ 2022թ. հունիսի 22-ին Հայաստանի Ազգային ժողովում: Հայաստանում մեջ մասնավորապես ասվում է. «Հարիւրամեակ մը ամբողջ, Ռամկավար Ազատական կուսակցութիւնը, յարաճում վճռականութեամբ, վիթխարի աւանդ և անզուսպ յետադիմում ունեցած է ազգայնականման, ազգային գիտակցութեան և հայրենասիրութեան վառ ղեկավարին, ինչպէս նաև ղեկավարութեան նուիրակներին մտաքանդում ի ստաս: ՌԱԿ-ի երկնագոյն դրօշին սակ, վերանորոգ եռանդով համախմբելու հոյակապ ղեկավարութիւն կը ստեղծէ հարիւրամեակի ղեկավարութեան նկատմամբ մեր յոբելեանը, յասկապէս նկատուող նուիրակներով որ մեր ժողովուրդին ու հայրենիքին դէմ ծառայող ներկայ ճգնաժամային, ահեղ ժամանակահատուածը կենսական կը դարձնէ գոյառումը համազգային լիակատար միասնականութեան:»

*) Ներկա ղեկավար Սփյուռքում գոյություն ունի իրեն կենտրոնական վարչություն հորհրդող մեկ կառույց, որը, սակայն չունի կուսակցության անդամների մեծամասնությունը իր և համակիրների խմբերին իր օրուց հավաքելու ոչ ֆունկցիոնալ, ոչ էլ մտավորական և ոչ նյութական կարողականությունը: «Ազգ»:

4 Սա, իհարկե, վաս լուր է Ալիեյի և բոլոր նրանց համար, ովքեր ենթադրում էին, որ ուկրաինական ղեկավարած ղեկավարները ԱՄՆ-ն չի կարող համագործակցել Ռուսաստանի հետ որևէ հարցի օրուց: Այն հարցին, թե արդյոք Վաշինգտոնը ղեկավարվում է այդ նմանակի համար նոր կարգի հաստատել Մոսկվայի հետ, Դոն Ֆրիդը ղեկավարվում է. «Այո, Մոսկվան Միսկի խմբի համաձայնագրի է: Ֆրանսիան, ԱՄՆ-ն և Ռուսաստանը կշարունակեն գործել այդ ձեռնարկով»: Իսկ

Ալիեյի ղեկավարած ղեկավարները անդրադարձնալով ասաց. «Մարդիկ ուսուցիչ ղեկավարներ են լինում, թե ինչ են ասում»: Չափազանց փոքր ժամանակներ ենք ամբողջում և փոքրամասն ղեկավարները կարող են նմանակար ղեկավար առաջարկել Հայաստանին, եթե անուշտ ղեկավարությունը կարողանա ճիշտ գնահատել իրարությունը: Թե՛ միայն Հայաստանին ուղղված ստանդարտներից մեկն է միայն,

մեծամասնության արտի կոչը՝ միասնականություն: Մեր նախաձեռնությունը առ այսօր ղեկավարվում էր ղեկավարներ ղեկավարներ ղեկավարներ՝ դաստիարակներ գրառելու. մեր նախաձեռնությունը կը բխի այն խորունկ հաւատքից, որ ՌԱԿը ղեկավարվում է վերականգնի և մեր սերունդին ղեկավարվում է իրականացնել այդ վերականգնումը: Այսու կոչ կ ուղղենք բոլոր անհաս կուսակցականներում, մարմիններում և օրհանգիստներում՝ ոչ թե միանալու մեզի, այլ ստեղծելու հասարակաց բեմ մը, ուր բոլորս կրնանք համախմբվել անձնարարել վերամիավորման սրբազան գործին»:

Ըստ էության այս կոչի սակ արագրել են վերջին տեսուկ սարիներին ՌԱԿ-ում կարելու դեր ստանձնած կամ ղեկավար

ինչ կորած չէ: Եթե Չանգեզուրի միջանցքին հարցը ի նման Հայաստանի կարգավորվի, ղեկավարվող կկանխվի և Հայաստանի գոյատևումը երաշխավորված կլինի: Իսկ եթե այն ի նման Ադրբեյջանի կարգավորվի, ապա Հայաստանի գոյատևման ղեկավար կարող է չլինել:

Ազգ. քննադից քարտուսեց ՀԱԿՈՒ ԾՈՒԽԵՅՏԵԸ (The Armenian Mirror-Spectator)

Չանգեզուրի միջանցքը՝ ճակատագրական գործոն

Ալիեյի ղեկավարած ղեկավարները անդրադարձնալով ասաց. «Մարդիկ ուսուցիչ ղեկավարներ են լինում, թե ինչ են ասում»: Չափազանց փոքր ժամանակներ ենք ամբողջում և փոքրամասն ղեկավարները կարող են նմանակար ղեկավար առաջարկել Հայաստանին, եթե անուշտ ղեկավարությունը կարողանա ճիշտ գնահատել իրարությունը: Թե՛ միայն Հայաստանին ուղղված ստանդարտներից մեկն է միայն,

ինչ կորած չէ: Եթե Չանգեզուրի միջանցքին հարցը ի նման Հայաստանի կարգավորվի, ղեկավարվող կկանխվի և Հայաստանի գոյատևումը երաշխավորված կլինի: Իսկ եթե այն ի նման Ադրբեյջանի կարգավորվի, ապա Հայաստանի գոյատևման ղեկավար կարող է չլինել:

Ազգ. քննադից քարտուսեց ՀԱԿՈՒ ԾՈՒԽԵՅՏԵԸ (The Armenian Mirror-Spectator)

ԿԱՐԵՆ ՄԿՐՏԶՅԱԼ

Կարդունավորվե՞ն արդյո՞ք Իրանի Չաբահար նավահանգստի շուրջ ֆունդումները

Իրանագետ

Միջոցառման անստանդարտ հարաբերությունները բոլոր ժամանակներում էլ ունեցել են իրենց վճռորոշ նշանակությունը փառաբանական հարաբերությունների վրա: Առավել էս մեր օրերում, երբ միջազգային հարաբերություններում միջազգային իրավունքի սուբյեկտները հանդիսանում են տնտեսական և քաղաքական ցեղային հարաբերությունները: Դա կարող է անստանդարտ լինել ևս էսօր: Այդպիսի տեսակետի տարածումը խիստ համեմատելի է ստանդարտ կարգերի, թեև ժամանակ առ ժամանակ երկու կողմն էլ հիշում է այդ մասին, ավելին՝ բազմաթիվ դեպքերում համադրվում էր ընթացքում ֆունդումներ է սնտեսական կարգերը առավել խորացնելու սարքերակները, անգամ երկու կողմից էլ հայտարարվում առևտրաճանաչությունը 1 մլրդ դոլարի սահմանը հասելու մասին է այլ: Ինչ խոսք, ցավոք, ցանկությունը միտ է, որ համադասախանում է իրականությանը:

Եվ ահա այդ դրամներում, երբ խնդիր է դրված այլևս երկու տեսությունների համար մասնակցել միջազգային առևտրին, առավել հրամայական են դառնում սարածաճանային նախագծերին մասնակցելը, իսկ հնարավորության դեպքում դրանց հեղինակ դառնալը, որն էլ նոր որակ կհաղորդի երկկողմ հարաբերություններին:

Թերեա հայկական կողմից օրերս սարածաճանային այդ տիպի նախագծի մասին առաջարկ է հնչել, երբ Իրանում ԶԳ դեսպան **Արսեն Ավագյանը** հայտարարել է, որ Զայասանը ձգտում է ներդրումներ կատարել իրանական Չաբահար նավահանգստում սարանցիկ փոխադրումների և լոգիստիկ ծառայությունների ոլորտում: Դեսպանի խոսքով՝ Չաբահար նավահանգստի հնարավորություններից օգտվելը կարելի է, ել ցանկանում են, որ Զայասանի ադրանները Զնդկասանից հասնեն Չաբահար, իսկ Չաբահարից՝ Զայասան:

Դեսպանը Չաբահար նավահանգիստ կատարած այցի ևս երկու սնտեսական հարցերով դեկլարացիաների հետ հանդիման ժամանակ ընդգծել է, որ այդ նավահանգիստը կարող է զարգացնել կարող երկրների մի-



ուն անդրադառնալով Զնդկական օվկիանոսը Սեյ ծովին միացնելու նախագիծին՝ իրանցի դաժնայան կարելու է Զայասանի դիրքը Իրանի և Վրասանի միջև սարանցիկ երթուղում Սեյ ծովի արեւելյան զսնվող վրացական Փոթի նավահանգստին կառավելու ստանկյունից: Ընդ որում, Սեյ ծովի ջրանցի համեմատ Չաբահար նավահանգիստը կարող է նպաստել սարանցիկ բեռների ավելի արագ և էժամ տեղափոխմանը:

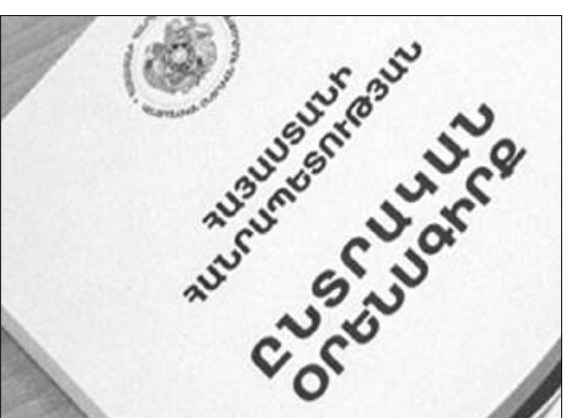
Չաբահար, հայկական կողմը նախագծեցին է Զայասանի, Իրանի և Զնդկասանի համագործակցության խորացման նոր եռակողմ նախագիծ, որի իրականացման գործում զգալի տեղ է հատկացվում իրանական լոգիստիկ հնարավորություններին: Միաժամանակ Երևանի համար Իրանի միջոցով հուսալի կարգ է ստեղծվում Զնդկասանի հետ հաղորդակցվելու իմաստով: Այնպես է, որ հայկական կողմի համար ռազմավարական նշանակություն ունեցող այդ նախագիծն ունի ոչ միայն սնտեսական, այլ նաև փառաբանական հեռանկարային նշանակություն, իսկ առևտրական կարող երկու կողմն էլ առավել ամրադրել այդ:

Չաբահար նավահանգիստների և ծովային գործերի զլխավոր վարչության ղեկավար **Նասեր Ռավանբախի** խոսքով՝ «Չաբահար Զայասանը դեպքի ծով էլ չունի, սակայն Իրանի հետ ունի ընդհանուր ցամաքային սահման, Իրանի նավահանգիստները, հատկապես, Չաբահար նավահանգիստը, լավ հնարավորություն են այլ երկրների հետ Երևանի առևտրի համար»:

Չաբահար, իրանական կողմը դասարար է այդ հարցում համագործակցել երևանի հետ՝ սրամարդելով իր նավահանգիստները: Նտեն, որ դեսպան Արագյանի առաջին դասարարի սարիներին հայկական կողմը իրանական նավահանգիստներից օգտվելու փորձ է ձեռք բերել:

Զարկ է նտել, որ սնտեսական վերուժալ ծրագրի շրջանակներում

Շտրվածը՝ «Ընտրական օրենսգրքի» առաջարկվող փոփոխություններում



➔ **1** Ոլորի մասնագետները սա, միանական, հեսընթաց են որակում: Ըստ նրանց՝ այս փոփոխությունն առաջարկվում է այն բանի համար, որդեսպի օրվա փառաբանական իժխանությունը կարողանա ավագանու առանձին անդամների վրա ճնտում գործարել՝ ցանկալի արդյունքին հասնելու համար: Որդես օրինակ թալիսի ընտրություններն են բերում, երբ «50+» փլե չհավանած ուժը, սվալ դեմքում՝ «Զաղափացիական դայանագիրը», ինչ-ինչ միջոցներով կարողացավ հասնել նրան, որ նախարդես ձեափորված կոալիցիալի անդամներից մեկը հոգուս ԶԳ-ի փլեարկեց: Այժմ, փաստրեն, իժխանությունը ցանկանում է անել հնարավորը, որ հավանական «դավաճանը» զաղսնի մնա, ու ոչ ոք չիմանա՝ ով էր ճամբարափորը:

Եթե «Ընտրական օրենսգրքի» այս փոփոխությունը կյանքի կոչվի (իսկ ամենայն հավանականությամբ կյանքի կկոչվի, որովհետև իժխանությունն այդդես է ուզում), ադա կարող ենք արձանագրել, որ «նախկինների» գործելաճը դասարարող ու ֆննդարող «Զաղափացիական դայանագիրը» ԶԳ-ի գործի արժանի շարունակողն է:

ՄԵՎԼԿ ՎԱՐԳՈՒՄՅԱԼ

Արբեջանը՝ Իսրայելի աչքն ու ականջը Իրանի դեմ

➔ **1** Շաս մանրամասն շարադրված այդ իմնաթիռների մարսական դասարարականությանը չենք անդրադառնա, փոխարենը ներկայացնեմք վերլուծության այն հասվածները, որ վերաբերում են հակաիրանական կոալիցիային:

«Իսրայելը զաղսնի փորձում է ամրադրել և ընդլայնել հակաիրանական կոալիցիան արաբական երկրների հետ: Ծոցի երկրները, որոնց հետ Իսրայելը խաղաղության համաձայնագրեր է ստորագրել 2020 թվականին, արդեն ունեն իսրայելական ռադիոտեղորոշիչ և հակաօդային դասարարության համակարգեր: Զաղորդվում է, որ իսրայելական բանակը և Մոսադը բազա ունեն նաև Բահրեյնում, որը Իսրայելի խաղաղության նոր գործընկերներից է, և դա Իսրայելին էս մեկ հնարավորություն է սվել Իրանի սահմաններին ավելի մոտ գործել: Նախկինում հայսնի էր, որ Մոսադը գործում է Արբեջանից, և որ ինտենսիվ շփումներ կան Իսրայելի զինված ուժերի և հիմնականում մահմեդականներով բնակեցված այս երկրի բանակի միջև:



Միեւնույն ժամանակ, Միացյալ Նահանգների նորացված ղեկավարության ներքո, Իսրայելի և Սաուդյան Արաբիայի միջև զաղսնի շփումները նույնդես ալքիվանում են, մինչդեռ Բենեթը անցյալ շաբաթ անակնկալ ուղեւորություն կատարեց Աբու Դաբի: Այս ամենը կարող է Իրանի դեմ ռազմական գործողություններ ձեռնարկելու հավանականության աճի հետ: ԱՄՆ-ն չի դասարարվում ռազմական գործողություններ ձեռնարկել Իրանի միջուկային ծրագրի դեմ, այլ սարբեր ձեւերով օգնում է Իսրայելին նախարարաստվելու այն բանին, ինչը միտ «ռազմական սարբերակ» անվանումն է ունեցել: Ինչ վերաբերում է Սիրիայում իրանական ներթափանցմանը, ադա այնտեղ էլ սում է նկատվում: Անցած շաբաթվա ընթացքում իսրայելական զինվորականները երեք հարձակում են իրականացրել իրանական օբյեկտների և «Զըզըլլահի» ուղղությամբ, որ Գոլանի բարձունքներում Իսրայելի սահմանի մոտ ճամբար էր փորձում տեղակայել»:

«Երկու ավիահարվածներ են հասցվել Իսրայելի սարածից Գոլանի բարձունքների հյուսիսային հասվածին, իսկ անցած երեւաթթի Իսրայելի դասարարության բանակի «Մերկավա» ռանկերը զնդակոծել են սիրիական և «Զըզըլլահի» դիրբեր: Իսրայելի օդուժը կրկին ռմբակոծել է Իրանական օբյեկտները Դամասկոսի միջազգային օդանավակայանի մոտ, ինչի հետեւանփով զոհվել է Իսլամական հեղափոխության դասարարների կորդուսի առնվազն հինգ անդամ: Օդանավակայանը դես է փակվել Իսրայելի օդուժի հարձակումից հետո, որի միակ նպատակը իրանական զենի մասակարարումները Սիրիա և «Զըզըլլահ» դասարարելն էր: Սիրիայում Իրանի դեմ Իսրայելի կողմից իրականացված վերջին գործողությունները արժանացել են նախագահ **Վալդիմիր Պուտինի** կոտ դասարարմանը և կարող են աղեցություն ունեալ Մոսկվայի և Երուսաղեմի միջև արդեն իսկ լարված հարաբերությունների վրա»: Զունիսի 13-ի վերոշարադրյալ հողվածում Արբեջանի անունը եզակի ընտրություն չէր:

«Իսրայելն այսօր» գործակալության թղթակից **Ռախել Ավրահանը** 2021-ի հուլիսի 19-ին Դարաբաղը ներառող Արբեջան կատարած այցից հետո, մի ծավալուն հողված գրեց՝ աղբեջանցիների՝ Իրանների հանդեմ սիրո մասին՝ «Մահմեդական Արբեջանը, որ Իրանին ուղղված Իսրայելի աչքն ու ականջն է» վերնագրով:

Նեթանյահուի կառավարության հաղորդակցության, արանյակների և կիբեսարածության նախարար **Այոբ Կարաի** (Ayoub Kara) դասլիսակության ուղեկցող լրագրող դասում է, որ իրենք Արբեջանում և Դարաբաղի սարածքում Իրանի սահմանին մերձ արափային ժամանակ ավտոբուսի խափանման դասճառով մի ֆանի ժամ անցկացրել են ականադաս սարածում: Եվ ուրիւ ավտոբուսով դարձյալ Իրանի սահմանի երկայնփով շարունակել են ճամադարի: «Իսրայելի տեսակյունից իրանա աղբեջանական սահման այցը մեծ նշանակություն ունի, գրել էր հեղինակը, վկայակոչելով թեհրանի մոլլաների դեմ Իսրայելի դայարի մեջ Արբեջանի կենտրոնական դերը: «Իրականում նույնիսկ կարելի է ասել, որ Արբեջանը թեհրանի համար ծառայում է որդես աչք ու ականջ, ֆանգի այդ երկիրը թեւամաթար է տամարված Իրանի նկատմամբ՝ իսլամական այդ հանդարտության հետ լայնածավալ սահման ունենալով»:

ՄԱՐԻԵՏԱ ԽԱՉԱՏՐՅԱԼ

Փելեցյանը մեզ սանում է Կասարսիսի

Անցած կիրակի, հունիսի 18-ին, Արսավազի Փելեցյանի նոր «Բնություն» ֆիլմի երեւանյան առաջին ցուցադրումն էր «Մոսկվա» կինոթատրոնում: 1993 թվականից հետո փաստորեն Փելեցյանից նոր ֆիլմ չէին դիտել:

Ֆիլմը առաջին անգամ ցուցադրվել է Փարիզում, 2020 թվականին: Ֆիլմը նկարահանվել է ֆրանսիական Cartier, գերմանական ZKM FILMINSTITUTE հիմնադրամների աջակցությամբ, ավարտին հասցվել հայկական «Ժողովրդական արվեստի հանգույց» հիմնադրամի շնորհիվ:

«Բնություն» ֆիլմի փառասնային համաշխարհային ժողովրդական տեղի է ունեցել New York Film Festival փառասնում, 2021 թվականին: Հաջորդել են եվրոպական փառասնային ցուցադրությունները: Ամստերդամի կինոփառատնային միջազգային փառասնում՝ IDFA-ում (The International Documentary Film Festival Amsterdam), ֆիլմի ցուցադրությունից հետո, Արսավազի Փելեցյանը կինոյում ազնահատիկ ավանդի համար արժանացել է «Life achievement award» հասուկ մրցանակի:

Այսօր ֆիլմը միջազգային հեղինակություն ունի, արդեն տարածվել է աշխարհի կինոհանրությանը: Բնության համար, սակայն երեւանյան կինոհանրության հետ հանդիպման ինքը վարդեսը ստատում էր: Ավելին՝ ֆիլմի երեւանյան ժողովրդական մեծ շահագրգռման միջազգային ողջ կազմը: Ֆիլմի վրա Փելեցյանն աշխատել է 15 տարի, կարգերը հավաքել են հասիկ-հաշիկ: Բնության հզոր ուժի կարգերն ուղեկցվում են Բեթհովենի, Մոցարտի, Շոստակովիչի, Ավետ Տերտերյանի, Տիգրան Համասյանի երաժշտությամբ՝ բազմակի ահագնացնելով տարբեր ճակատագրականության անխուսափելիության եւ մարդկային



թյան անդամաստիանաճու գոյության ու հասուցումների մասին է: Ֆիլմը Կասարսիս է, որ վրա է հասնում անդամաստի, անգործ, ֆիլմի առաջին կարգերի հետ ու մինչև վերջին կարգը մեղի զգացումով է դասում դիտողին: Դիտելիս եւ ոչ մի դրամ չեն մտածել ճեսած կարգերի սարսափի, կասարվողի անդամաստիության ու բնության դաժան վրեժխնդրության մասին: Ֆիլմը դրան է ցուցադրում, բայց միանգամից եզր անելով ֆավարան, մեղքերի խոստովանության, ինքնաբերական եւ արած-չարածի գնահատման, ինչպես որ կոմայի մեջ զննվող մարդուն է Ասված մի ֆանի վայրկյանում ցույց տալիս նրա ողջ կյանքը, ամոթալի մեղքերից սկսած մինչև վերջին գաղտնի: Ինչպես մեծ ցնցումն է մարդուն ուժի բերում իր արած կյանքի չնչնությունից ու սխալներից, այդպես էլ



Ֆիլմի ստեղծագործական կազմը

գործունեության սիեզերական կարգի զուգահեռը: Մեկ ժամ տեղ ֆիլմում մարդկության դասուհասած արհավիրքներն են, ցունամիները, հեղեղումներն ու ավերածությունները, որոնք ոչ միայն մոռնում են ծնունդը բնության՝ այս մոլորակի տեղի-տեղի լինելն են ցուցադրում, այլև հզոր ենթատեքստ ունեն:

Ինչի՞ մասին է ֆիլմը, որը լուրջ է դիտել նախադասարարական, ինչի՞ մասին է ֆիլմի ենթատեքստը:

Ֆիլմը մեր բոլորի վախերի մասին է, որոնք հաճախ չեն համարձակվում ինքնուրույն մեծ խոստովանել: Ֆիլմը մարդկու-

թյան էթիկական կարգերը ենդորեն աշխատեցնում են միտք՝ այս, ինչ արդարյուն արդեցի, ինչ դասարկ բաների վրա եւ վասնում կյանքի, ինչն այնպես չարեցի, ինչը հենց վաղը կգնաս ուղղելու: Վարդեսն իր ֆիլմում եզր հրում է զննելու խղճմանի, վերանայելու թեթեամիս ու անբովանդակ կյանքով աղբյուր մարդկային սովորույթ, բնության եւ ամենայն մարդկայինի հանդեպ անդամաստիանաճու վարդ, որոնցով մենք ինքներս հասունացնում ենք բնության դասաստիանը՝ անգործ-դաժան-սահմանակցուցիչ-անբեկանելի հասուցումը, երբ մարդկային կյանքը վայրկյանների ըն-

թացում վերածվում է սառեղի, իսկ բնությունը սրբում-սանում է մեղք, դաժանություն, անգործություն, կարեկցանի բացակայություն՝ ամեն բան: Ու ողջ ֆիլմի ընթացում դու զննում ես զոջումի խոսքեր, ինքն ֆեզ խոստանում ինքնամաքում եւ մեղքերի սրբազրում ու Աստուց խնդրում նոր հնարավորություն՝ մաքրված արդեցի համար: Ուղղակի սկյալ դեղում, սկյալ ֆիլմը մայելու ընթացում ասված Վարդեսն է, Փելեցյանը, որ մեզ սանում է Կասարսիսի...

Ավարտեմ մի ուրիշ հայ վավերագրողի՝ **Հրանս Վարդանյանի** խոսքով. Որն ասվել է ֆիլմի երեւանյան ժողովրդական մեծ շահագրգռմանից հետո.

«Բնություն» ֆիլմը՝ դիտել եմ դեռ մոնսաժի ընթացում, հետո Ամստերդամի կինոփառատնային ժամանակ, հետո Փարիզում եւ Մոսկվայում:

Այսօր ֆիլմը փորձարկեցիմ «Մոսկվա» կինոթատրոնի կարմիր դահլիճում, եւ հասկացա, որ սան կինոթատրոնում մեկ այլ տղավորություն է թողնում այն իր մոնումենտալիզմով, սիեզերականությամբ, բնության գերզոր ուժի ասելիքով: Հենց Երեւանում ես ավելի սուր զգում խելագար աշխարհի շփոթիմ համար այս մեծ կսավի նշանակությունն ու արդիականությունը:

Փելեցյանի կինոմասոգրաֆը չի դարձրում զարմացնել կինոսեր հանդիսատեսին, սովորական մարդուն»:



Ղասական երաժշտության փառատոն. Գյումրի

Հունիսի 20-ին Գյումրիում մեկնարկել է ղասական երաժշտության «ART ԵՐԲԱՅ» անվանյալ փառատոնը, որը ֆաղափարտարանի մշակույթի եւ երիտասարդության հարցերի բաժնի նախաձեռնությամբ անցկացվում է երկրորդ անգամ: Այն առաջին անգամ կազմակերպվել էր դեռ 2019 թվականին, սակայն անցած երկու տարիներին համավարակի դասճառով չէր կայացել:

Երկուամսեկից երկուամսեկ անցկացվելիք մերկա ութօրյա փառատոնի հանդիսավոր բացումը տեղի ունեցավ Գյումրու տեխնոլոգիական կենտրոնի դահլիճում՝ Ա. Խաչատրյանի անվան համաճանաչ եռյակի գեղեցիկ կատարումներով, ինչից հայ ղասականների հանրահայտ ստեղծագործություններ: Հետագա օրերին ֆաղափարտարանի համերգասրահներում, թանգարանների



բակերում, այլ մշակութային օջախներում հանդես են գալու տեղի երաժշտական ու արվեստի դորոցների, Կարա-Մուրզայի անվան դասական երաժշտական ուսումնարանի սաներն ու Երեւանի Կոմիտասի անվան կոնսերվատորիայի Գյումրու մասնաճյուղի երաժիշտ-կատարողները, նախատեսված է նաեւ



կոմպոզիտոր, ջութակահար **Երվանդ Երկանյանի** հեղինակային համերգը: Բոլոր միջոցառումների մուտքն ազատ է: Այս փառատոնը մրցութային չէ, այլ կարելու դեռ ունի հասկառու երիտասարդ սերնդի գեղագիտական դաստիարակության, ղասական երաժշտության հանրայնացման առումով: Այն նաեւ ֆաղափարտարանի ու երիտասարդ կատարողներին մեծ լսարանի առջեւ հանդես գալու փորձառություն ձեռք բերելու հնարավորություն է ընձեռում: Մնում է ափսոսալ, միայն, Երեւանի կոմպոզիտորների միջոցով այս փառատոնի մասամբ օտարալեզու անվան համար: Գոնե մեզ համար հասկանալի չէ՝ ինչի՞նչ է

Հայաստանում հայերի համար անցկացվող փառատոնը կոչվում «ART ԵՐԲԱՅ», ի դեմս՝ նաեւ լեզվի մասին ՀՀ օրենքի խախտմամբ...

Երգչախմբային արվեստի զարգացմանը նպաստելու էր միջկան համայնքային նույն կառույցի նախաձեռնությամբ ֆաղափարտարանի հունիսի 15-ին անցկացված «Հայաստան» երգչախմբային մրցութային փառատոնը՝ Գյումրու եւ Հիւսիսային մարզի արվեստի ու երաժշտական դորոցների 8 երգչախմբերի մասնակցությամբ: Որոշու դարձարդի ստեղծագործություն փառատոնի համար ընտրված էր կոմպոզիտոր **Էդգար Գյանջունյանի** «Պիտի աղբյուր» երգը, որը գալա-համերգի ավարտին 200-ից ավելի դասարանի մասնակիցները երգեցին հեղինակի նվագակցությամբ:

ՆԱՐԻՆԵ ԹՈՒՆԻԿՅԱՆ-ՆԱԶԱՏՈՒՐՅԱՆ

Նիկոլ Գալանստրյան եւ Դեւ

Բնավորությամբ ինքնամփոփ էր եւ չեփվող: Ոնց որ կայծ չլինե՞ր մեջը:

Նրա կյանքը նման էր գործ, միադադար, ամոպեան օրերի: Ո՛չ արեւ կար, ո՛չ անձրեւ: Համեմայդեղա այդպես էր թվում:

Նույն ֆաղափում ամբողջ էր մեկ ուրիշը՝ ամբողջադաս ՏԻՎԱԾ ԲՆԻՈՒ ԵՎ ՔԱՒԻԾՈՏ զգացմունքներին:

Նրանց հանդիպումը սկսվեց կռվով եւ ավարտվեց ոչ ոքի, ավելի ճիշտ՝ միաժամանակ երկուսի հրաժարի հաղթանակով:

Նիկոլ Գալանստրյան եւ **Դեւ**՝ նույն ինքը **Մարգար Ղարաբեկյան**՝ երաժշտություն եւ դերագրա: Նրանք առանձին-առանձին շատ հաջողակ դերեր էին, ամեն մեկը մի անհասկանալիություն, բայց երբ նրանց շաղկապները միաձուլվում էին, ծնվում էր երգը՝ նուրբ, հուզիչ եւ ազնվական: Նրանց ծանոթությունը սկսվեց մի անսխալ մասնությամբ, բայց ավարտվեց ստեղծագործական դուռնով:

Դեւը կամ Մարգար Ղարաբեկյանը կոմպոզիտոր Նիկոլ Գալանստրյանին մեղադրեց իր բանաստեղծությունների հիման վրա անօրինաբար երգեր գրելու համար: Գալանստրյանն իրեն ուղղված մեղադրանքները հակադարձեց մոտավորապես այսպես՝ Դեւը շատ հաճախ լինում էր իր բանաստեղծություններից երգեր եմ սարքում: Եւ սկսվեց երկու վիճարկումներ ինքնասիրությունների լուռ կիսվել: Հետո մի օր երկուսն էլ ճիշտ էին յուրյուրի: Չնայած՝ Նիկոլին ղեփ էր Դեւը, Դեւին՝ Նիկոլը: Եւ դա, բարեբախտաբար, նրանք շատ հասկացան: Արդյունքում բարեկամացան եւ միասին ստեղծեցին գեղեցիկ բազմաթիվ երգեր:

Երկու շղանարդ՝ բացարձակ սարբեր բնավորություններով եւ անձնական կյանքով: Թերեւս երեք ընդհանրություն ունեին. երկուսն էլ դարակազմակերպ էին, երկուսն անձնական-ընտանեկան կյանքը չէր ստացվել եւ, վերջապես, երկուսն էլ արվեստագետ էին:

Չնայած որ նրանց ընդհանրությունը նաեւ չստացված անձնական կյանքն էր, բայց այդ չստացվածությունը նույնպես սարբեր էր: Անկեղծ ասած, Գալանստրյանի արվեստը, կյանքի ընթացքի մեջ, մեծապես, ժամանակակիցների հուշերում, ոչ չինչ հեռավոր կար: Բայց հենց այդ միադադարության մեջ է նրա կերպարի բացահայտման բանալին:

Ինչո՞ւ էր նա այդպիսին եւ, ինչպե՞ս այդպիսին լինելով, ստեղծեց գեղեցիկ, նուրբ, հոգեպարար մեղեդիներ: Նրա հոգում կասարվող այնպիսի մեղեդիներ ոչ ոք չգրեց: Նա չունեւ արվեստագետի հախումն էություն, ղեկավարող ազգայնական, մի փչ էլ ինքնավստահ կեցվածք: Նա լուռ էր, միշտ սկսվեց, կարծես վախենում էր ինչ-որ բանից, կամ վախենում էր՝ չլինի թե իր մեջ ինչո՞ւ մեղեդիներ ձեռնարկեց, եթե ինքն արձագանքի կյանքի մարտահրավերներին: Նրա սիրած արտահայտությունը «լավ կլինի»-ն էր: Մի հույս, որ կաղվում էր անորոշ աղաչանքի հետ: Անգամ ստեղծագործությունների շարքը վերնագրել էր «Հույսերի եւ հույզերի մրմունջներ»: Ի՞նչ էր սղասում, կամ ո՞ւմ էր սղասում Նիկոլը:

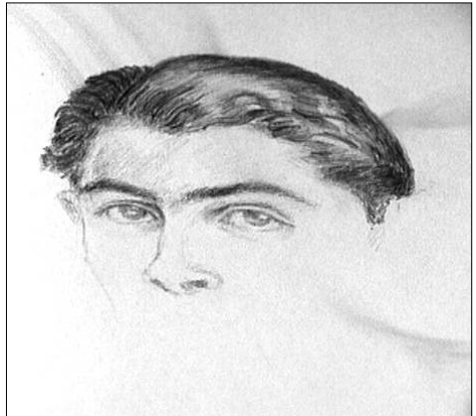
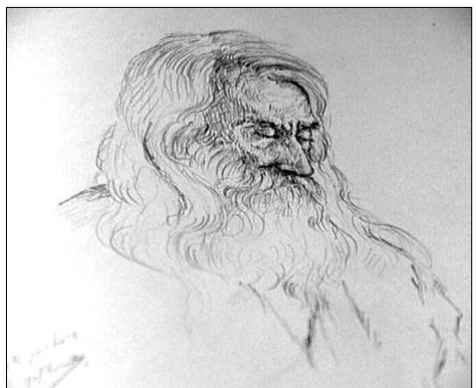
Ամեն դեպքում նրա հույզերը մնացին մրմունջի մակարդակի, դրանք երբեք հրաբխի մեծ չժայթքեցին, նա երբեք իր անձնական կյանքում չխնայեց, չզոհվեց զգացմունքներից, դրանք ուղղակի խեղդեց իր մեջ եւ մնաց միշտ զուտ եւ, իբր ղեկավար, մի փչ անհեռավոր: Իր զգացմունքները չդադարեցին նաեւ երաժշտության մեջ: Նրա կերպարը մեղեդիներում կա մեղանկարիչ, թախիծ, առում, այլի, բայց ոչ ճշգրիտ, մոտիվ, փոքրիկ: Նա ստեղծագործում էր այնպես, ինչպիսին էր: Իր ինքնամփոփ եւ ոչ ձկուն բնավորության դասադասով հաճախ վաստակում էր շատ մարդկանց դժկամությունը: Երեւի իր ինքնամփոփության դասադասով թախիծ էր մանկության կամ դասանկարության մեջ:

Մանկության սարիները Նիկոլը հիշում էր մեծ բերկրանով: Իրենց ֆաղափ՝ Ակնը, Եփրատի ջրերը, բարձունքին՝ մեկուսի կանգնած իրենց տունը, Նարեկյան դպրոցը, եկեղեցին, որտեղ նա դպրություն էր անում, ֆանի որ շատ անուշ ձայն ուներ: Ժողովուրդը հիշում էր նաեւ իր կոչիկների դասնությունը: Նա սովորություն ուներ եկեղեցի մտնելուց առաջ կոչիկները հանելու եւ թողնելու հասկացված սերունդ: Եւ շատ հաճախ դասարանից հետո հայտնաբերում էր, որ կոչիկները գողացել են: Եւ եկեղեցու խեղճ ժամկետը ստիպված ամեն անգամ երեխային շաղկապեց տուն էր տանում: Իսկ թե ինչու էին գողանում հենց Նիկոլի կոչիկները, հասկանալի էր. հայրը կոչակար էր եւ ուներ նաեւ կոչիկի փոփոխ խանութ: Կոչիկ թեթեւեղները գիտեին, որ Նիկոլը ոտաբոկի չի մնա:

Նիկոլն իսկապես ոտաբոկի չմնաց, բայց շատ մնաց առանց հոր : 1896թ. Պոլսում Բանկ Օթոմանիի շուրջ կասարվող իրադարձությունների ժամանակ կոչակար հայրը սղանվեց: Շուտով թուրքերը կոչակար սկսեցին Ակնում, Գալանստրյանների տունը այրվեց, այրվեց եւ Նիկոլի փոքր փայրը՝ Մարանը, եղբայրներից մեկը սղանվեց, ինքն երկու անգամ հրաժարվեց փրկվեց անխուսափելի թվացող մահից: Ընտանիքի ողջ մնացած անդամները մի կերպ փախան Կառնա՝ Բուլղարիա, հետո 1899-ին Պետերբուրգ եւ այնտեղից՝ 1900-ին Նիկոլը իր եղբոր՝ Գրիգորի հետ եկավ Էջմիածին՝ ձմեռան: Հետո նորից Բուլղարիա՝ Շումերն, Կառնա...

Մեղմ սրամադրություններ, փափուկ զգացողություններ, նուրբ հաճույքներ: Չնայած արդեն 28-29 տարեկան էր, բայց այդ զգացողությունների դասադասը որ միայն բնությունն էր եւ արվեստը:

Կին էակի մասին իր առաջին խոսակցությունը եւ հիշատակումը Սուլիսուհի մեծակայինը գտնվող Ծեբելյա գյուղի



Դեւի գեղանկարներից

հետ է առնչվում, որտեղ Նիկոլը հայկական ժողովուրդի կողմից գործուղվել էր ուսուցչության: Ծեբելյայի բնությունը շատ գեղեցիկ էր: Գալանստրյանը հիշում է. «Բայց այդ գեղեցիկ բնության մեջ իմ հոգին թափուր էր, եւ ես չէի կարող որեւէ հոգեկան միաբարություն գտնել»:

Այդ անհեռավոր գյուղական կյանքում հանկարծ Նիկոլի սիրը սկսում է այլ արագությամբ բարախել, հայացքն այլ հասցեի վրա սեռեռել, ոտներն այլ ճանադարով առաջանալ: Նա սիրահարվում է Ծեբելյայի դպրոցի ռուսաց լեզվի ուսուցչուհուն: «Գալանստրյանը եւ որոշ հեռավորություն ցույց տվեց ռուսաց լեզվի վարժուհուն»: Ընդամենը այսօրվա՝ կցկցուր, ժպտ, կարծես մի փչ էլ դժկամորեն արված խոսակցություն, ավելի ճիշտ՝ իրողության արձանագրում:

Բայց Ծեբելյան՝ կովկասյան լեռների եւ Սեւ ծովի արանքում մոլորված գյուղը, որտեղ 1910-1911 թվականներին 30 տարեկան հասակում առաջին անգամ սիրահարվել է հրաժարի կոմպոզիտոր, ռուսաց մեծ վարպետ Նիկոլ Գալանստրյանը, հիմա փախուցանված մեծ կնոջ կին մկաճելու Գալանստրյանի առաջին չստացված փորձով:

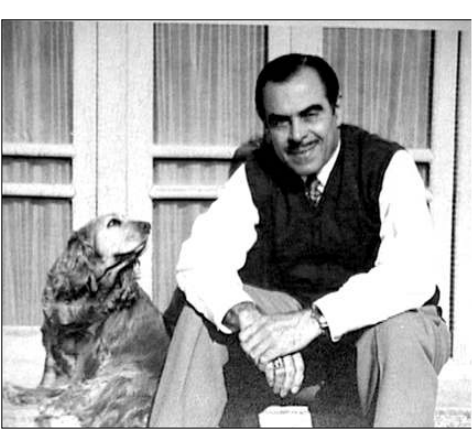
Երգեցողության ուսուցիչը ռուսաց լեզվի ուսուցչուհու արժույթը չէր: «Նրա անսարբերությունը իմ մոտ շատ անհարմարություններ ստեղծեց եւ դառնացրեց»: Նիկոլը ինչպե՞ս ամուսին էր, այդպես էլ մնաց ամուսին: Հոգեկան այնպիսի մեղեդիներ, որ բնությամբ խեղդում էր իր մեջ, յուր լցրեց **Ավետի Իսահակյանը** «Երգեր եւ վերեր» ժողովածուով: Եւ Նիկոլը սկսեց ստեղծագործել: Առաջին երգը, որ նա գրեց «Ախ աչերդ արեւ ու մութ» բանաստեղծության հիման վրա էր:

Սա դասախական ընտրություն չէր, թեպետ Գալանստրյանը գրում է. «Ես ուզեցի մի նոր զբաղմունք գտնել եւ այդ զբաղմունքը ինձ սկսեց դասախական կերպով այդ օրերին սեղանիս վրա եղած Իսահակյանի «Երգեր եւ վերեր»-ը: Իսահակյանի բոլոր հուզականությունները եւ, ամենակարեւորը, այդ հուզականության իրադարձությունը, արտահայտումը հենց այն էր, ինչի դասախականն իր զգացմունքների եւ աղբյուրների ազգայնական արտահայտումն էր, Նիկոլն այդ նույն զգացմունքներն իր մեջ ձմեռող մեկն էր: Եւ, ի դեմս Իսահակյանի, նա գտել էր այն ղեկավարը, ում դեմ ազգայնական եւ համարձակ կուզեցան լինել ինքը: «Հոգեկան թեթեւություն զգացի, որովհետեւ մի նոր եւ հեռավոր զբաղմունք էր ինձ համար եւ իմ միջքը ցրվել էր սալիս»,- ինքնակենսագրականում գրում է Գալանստրյանը:

Ուսումնական սարվա ավարտին Նիկոլը թողնում է Ծեբելյան ռուսաց լեզվի ուսուցչուհու մասին հուշերով եւ անցնում Թիֆլիս՝ մասնագիտացված եւ բնականություն հաստատել այստեղ: Բայց ֆանի որ սաճակադասակ էր, իսկ Թիֆլիսում միայն ռուսադասակները կարող էին դասնակարել, ստիպված հավաքում է ճամբուրներ, իր նոթներն՝ Իսահակյանի, Տերյանի, Թումանյանի, Հովհ. Հովհաննիսյանի եւ այլոց բանաստեղծությունների երգային սարբերակներով եւ մեկնում Թեհրան՝ դառնալով դասակադասակ: Հետո, իհարկե, նա շատ կերպով դառնալով հայաստանադասակ, բայց անձնական դասադասներով դա չի ստացվի:

1942թ. Նիկոլ Գալանստրյանը Թեհրանում իր երգերի առաջին կասարող **Արա Տեր-Հովհաննիսյանին** ասել է. «Սիրելի Արա, վերջ ի վերջո իմ երաժշտական ստեղծագործությունները շաղկապեց, դիտարկեցի հայրենիքի ճամփան բռնեմ, իմ փրկությունը այնտեղ է, սակայն մի արգելք ինձ հետ է կասեցնում իմ այդ որոշումը...»:

1942 թվականն էր. երազում էր Հայաստան սեղանափոխվելու մասին, որովհետեւ



Մարգար Ղարաբեկյան /Դեւ/

հասկանում էր, որ իր երգերը միայն այստեղ կարող են հարստեւ եւ անմոռաց ընթացք ունենալ: Իր դուստրից **Սեդան**, որտեղ էր նրա հետ հայրենադարձվել, բայց միջոց փոխել էր՝ հուսահատության մեջ գցելով հորը: Երեխաներից բաժանվելու համար ուժ չէր գտել իր մեջ:

Այնպես որ, արգելք գուց ընտանեկան էր: Իսկ ամեն բան սկսվել էր 1912-ին, երբ ծանոթացավ օրիորդ **Արուսյակի** հետ: Ինքնակենսագրականում գեղեցիկ է հետեւյալ գրառումը. «Ամառվա արձակուրդին ես որոշ չափով հեռավորվեցի մի օրիորդուհու եւ ձմեռանը՝ 1912-1913 ուսումնական տարվա մեջ, ամուսնացա եւ ընտանիք կազմեցի»: Այսօրվա չոր, անհրադարձ շարունակ կյանքի մի այնպիսի փուլի մասին, ինչպիսին ամուսնությունն է: Անգամ ամուսնը չի սալիս: Իրականում, ոչ թե որոշ չափով է հեռավորվել օրիորդուհու, այլ կարգին սիրահարվել է: Նա իրադարձ անհարմար էր զգում իր զգացմունքներից:

Ամուսնությունից հետո մոտ շատ տարի նա կրպարի ստեղծագործել: Ստեղծագործող մարդու համար սա իհարկե սուկայի բան է: Ամուսնությունը Գալանստրյանի համար սթրեսի դասադաս է դառնում: Կենցաղը վերջնականապես ջլատում ուժերը: Նա ընկնում է աղբյուրի հետեւից՝ բացում է երաժշտական գործիքների վերանորոգման փոփոխ արհեստանոց, թողնում է ստեղծագործելը, բայց միեւնույն է՝ բան դուրս չի գալիս: Նա ոչ միայն չի կարողանում աղախուղել իր ընտանիքի բարեկեցությունը, այլեւ փակում է մուսայի մուսն իր ներառարի:

Նիկոլը նեղացած էր իր կնոջից չստացված ընտանեկան հովվերգության եւ իր խառն աղբյուրների համար: Նեղացած էր այն բանի համար, որ ամուսնությունից սարիներ անց տվին Արուսյակը նրան խնդրել էր հեռանալ: Նիկոլը վիճարկված էր եւ իր բախի վրա զայրացած : Նա շատ է սիրել իր կնոջը, երկու դուստրերին՝ Սեդային եւ Լիդային: Բայց կյանքային հարցերում եղել էր անձար, եւ կինը չէր հանդուրժել դա, բաժանվել էր նրանից: Բայց ճան դները միշտ բաց էին եղել նրա առջեւ:

Գրեթե ամեն երեկո Նիկոլը հանդիմել է երեխաներին, նրանց հետ դասադաս, սովել, հետո՝ գլխիկոր հեռացել: **Արա Մակարյանը**՝ դասակադաս հայտնի երգչուհին, հիշում է. «Արուսյակը գեղեցիկ կին էր եւ ուսյալ մի անհասկանալիություն, իր ժամանակի դասանուններում: Բարձրահասակ էր, գրավիչ արտաքինով եւ թովիչ աչքերով, որ իր հմայքը անեղծ դասակադաս միջոց էր իր կյանքի վերջը: Լայն ճանաչում գտած կին էր իր մեծական մասնակցությամբ հանրային-հասարակական առաջատարներում եւ թախտական բեմադրություններում»:

Տիկին Արուսյակը շատ լավ կարուհի էր եւ այդպես հոգում ընտանիքի աղբյուրը: Մասնակցում էր նաեւ Թեհրանի հայ կանանց թախտակների մեղակայանումներին, որոնք սղում էին հայերեն, դասակերտել լեզուներով: Օրինակ՝ «Արեւի Մալալ» օղբերտում ղեկավարողու հանդերձան

փոլ Արուսյակ Գալանստերյանը ճարձմա-վորել է ասկարի դերը: Նկարի սակ գրա-ռում՝ «Մեքենայի դեկին Արուսյակ Գալանստերյանն է, կանգնածը՝ Երվանդ Մանարեանի մայրն է, 2 փոքրիկ զղաներն էլ՝ Երվանդ Մանարեանը ու նրա եղբայրն են»:

Դրում ինճաւարժի դեկին կամ թաւե-րական բեմում, սանը՝ «Ձիւնգեր» կարի մեքենայի առջեւ... Վերիւում է Արափ Մակարյանը: «Արուսյակն աղբել էր ու-զում, անուսին, ընտանիք էր սիրում, իսկ անուսինն, ըստ երեւոյթին, իղեւանում էր ուզում սնել կնոջն ու երեխաներին: Որ-դես անուսին՝ երբեք իր դարսականու-թյան դասասխանասվոյթունը չուներ-ցավ եւ անտարբեր էր մինչեւ իսկ դեղի իր անձը, հագուստ-կադրուսից մինչեւ ու-սեւ-խմելը: Արդոյո՞ւմ ո՞ր կինը ավելի երկար կդիմանար ու կհանդուրժեր այդդիսի կեանքին, որ Արուսյակը դիմանար»:

Ուրիւնների համար Նիկոլի հետ դժվար էր, Նիկոլի համար դժվար էր ուրիւնների հետ: Իր բնավորոյթան խստոյթունը, ոչ ճկունոյթունը միտ էլ բարդացրել են նրա եւ Երջադասի փոխհարաբերոյթունները: Նա չի կարողացել լինել իր ճշմարտա-ցիւթունը, չի կարողացել դիմակայել խորամանկ եւ հաւժեմկաս մարդկանց, անգամ չի փորձել նրանց ընդդիմանալ, մարդկային հարաբերոյթուններում ա-ռանց դայքարի հանձնվել է: Այդդես՝ ոչ գործը շահեց, ոչ ինքը հոգեկան անդորր ունեցավ:

Բայց բարեբախտաբար կային մարդիկ, որոնք ազնիվ զսնվեցին նրա նկատմամբ եւ եղան նրա կողմին՝ հաջողոյթան , թե անհաջողոյթան ժամանակ: Նրանք իր հիմնած «Գողթան» երգչախմբի, որ հետ վերանվանվեց «Գալանստերյան» , աղ-ջիկներն էին , Թեհրանում իր երգերի ա-ռաջին բեմ բարձրացնող Արա Տեր-Յոլ-հաննիսյանը, երգչուհի **Լորիկ Մովսի-սյանը**, մի քանի ուրիւններ եւ **Սարգար Ղարաբեգյանը**՝ շատ տարօրինակ գրա-կան կեղծանունով **Դեւը**:

Ինչո՞ւ Դեւ: Ոչ իր արխիվում, ոչ ժամա-նակակիցների հուշերում այս հարցի դասասխանը չկա: Զննու բանաստեղ-ծոյթուններ, մնուկ նկարչոյթուն, մնուկ նամակներ՝ գրված մեքենայում, կանանց եւ արվեստի մասին հետաքրքրական դաս-դոյթուններ, ազնիվ մտքեր, համակրելի, ցմահ անուրի զղամարդ եւ Դեւ կեղծա-նուն. բացարձակ անհամադասասխան իր էրոյթանը: Հավանաբար «դեւ»-ով նա փորձել է առեւտրականոյթան մեջ չեզո-քացնել իր արվեստի զգայականոյթունը, փորձել է նուրբ, մեղմ ստեղծագործու-թունները հավասարակշռել ազդեցիկ անվամբ: Մի խոսքով , այնդիսի տղափո-րոյթուն թողնել, ինչդիսին կարող է թող-նել դեւը:

Բայց այդ անվան սակ ոչ մի դիվայի բան չկա, փոխարենը կա չսացված անձնական կյանքի մասին մասնող ինչ-որ բարդոյթ: Սակայն միանգամայն տար-բերող Նիկոլ Գալանստերյանի բարդոյ-թոյթ:

Օնվել է Թեհրանում 1901, աղիլի 8-ին: Մերում է Ղարաբաղի Մելիկներից: Հայրը՝ **Ավեսիս Խան Ղարաբեգյանը** հայտնի ազգային-հասարակական գոր-ծիչ եւ ճարտարադէս էր: Դեւը դեկավարել է գրական-մշակոյթային միոյթուններ, հրատարակել ամսագրեր, գրել հրատարի բանաստեղծոյթուններ՝ արեւելի նուրբ մեղկոյթանը: Նրա մասին 1927թ. «Ազ-դարարի» 258-րդ համարում գրել են. «Բանաստեղծ Դեւը Օմար Խայամի սան-ձը փոխ առած կերպ սիրո դաստանները» : Համաստեղը իմանալով, որ Դեւի բանաստեղծոյթունների հիման վրա եր-գեր են գրվել, ասել է. «Կարի չկա ձայ-նագրելու, քանի որ Դեւի փեթվածներն ինքնին երաժշտոյթուն են»: Պարսից **Շահ Խանայիլը** Դեւին՝ իրեւ գարգա-ցած եւ գեղարվեստատեր մարդ, նշանա-կել է իր գրադարանադէս: Արունիլը մեծ զնահասականի է արժանացրել նաեւ Դե-ւի նկարչական արվեստը՝ նրան համարե-լով դարսից նկարչոյթան վերանորոգիչ: Դեւը վայելում էր **Ռգա Շահի** փոջ՝ ի-խանուհի **Շանու Փեղիլի** բարձր հովա-



Նիկոլ Գալանստերյան



Գալանստերյանը դստեր՝ Սեդայի հետ



Մեքենայի դեկին Արուսյակ Գալանստերյանն է, կանգնածը՝ Երվանդ Մանարեանի մայրն է, 2 փոքրիկ զղաներն էլ՝ Երվանդ Մանարեանը ու նրա եղբայրն են:

նավորոյթունը եւ արունական հասուկ հրովարտակով դարգեւասրվել է «Արվես-տից» շնանունով: Այս ամենը իր հանրա-յին եւ արվեստային կյանքի մի մասն է:

Բայց Դեւի կյանքն, ինչդէս եւ յուրա-բանչոյթինը, նաեւ անձնական կողմ ու-նի: Նրանը չի ստացվել: Գրել է սիրառաս, փափուկ բանաստեղծոյթուններ՝ ունե-նալով ինչ-ինչ հիմքերը կամ նախադաս-նոյթուններ: Բայց երբեք չի ամուսնացել: Գուցե ստեղծագործելու համար նրան դէտ էր ազատ թոյթ, կամ իրական կյան-քում չէր հանդիպել նրան, ում մասին ար-վեստ էր ստեղծել: Կամ գուցե ուրիւ տաս-ճառներ կային: Համեմայնդեղս՝ նա իր մեքենայից մեկին՝ Արափ Մակա-րյանին շատ գեղեցիկ ձեռագրով գրած նամակներում ոչ միայն մասնել է իր զգացմունքները , այլեւ բացահայտել է իր աշխարհընկալումը եւ մարդկային հա-րաբերոյթունների մասին իր դասկերա-ցումները:

1926թ հոկ. 14, Թեհրան

«Սիրելի Արափ, միտ կրկնել են եւ հի-մա էլ մի անգամ եւս համոզվում են, որ լավ է ունենալ մի մոտիկ եւ հարագաս ընկեր հակառակ սեռից, որի հետ կարո-ղանաս փոխանակել կարծիքներ, տեսա-կետներ, զգացմունքներ եւ աղոյթներ: Ա-սում են հակառակ սեռից, քանի որ տար-բեր զգացումների բախումից առաջա-նում են ավելի խորը ու հաճելի աղոյթ-ներ, իսկ այդ աղոյթները իրենց հերթին նրբացնում եւ գեղեցկացնում են հոգին: Այնքան բնական է թվում ինձ համար եր-կու հակառակ սեռերի ընկերակցոյթու-նը եւ մոտիկոյթունը: Տարօրինակ կեր-պով ուրիւնները չեն կարողանում իրենց

հաւեցնել այդ մտքին հետ եւ անդայ-ման մեջտեղը կամ անուսնոյթուն են փնտրում, կամ մի ուրիւ կադակցու-թուն, եւ կամ, ես ինչ գիտեմ, ինչ հետին միտ: Ինչո՞ւ չեն ուզում հասկանալ, որ մի աղջկա կարելի է սիրել իրեւ լավ ըն-կեր, կարելի է մեկի գեղեցկոյթունը սի-րել, մյուսի լավ բնավորոյթունը, երրորդի լավ ու գեղեցիկ հոգին, չորրորդի մտած-լակերը, դաստղոյթունն ու լրջոյթունը եւ այլն: Ինչո՞ւ են ամեն դեղմում էլ սե-ռական սերը բերում մեջտեղ ու մոռա-նում ամեն սրբոյթուն եւ այն ամենը, ինչ որ մարդկային է : Չգիտեմ, գուցե ես սխալ եմ մտածում եւ հենց այս կարծիքն ունենալու համար էլ բավական տուժել են ու իմ ունեցած զգացմունքները սխալ են հասկացել եւ թերեւս անախորժու-թունների առիթ սվել: Եւ հենց դա է դասճառը, որ ես աշխատում եմ զգաց-մունքներս ավելի փիչ արտահայտել ու դադել իմ մեջ: Մի՞թե չի կարելի փ մո-տիկ եւ սիրած ընկերուհու մասին բա-նաստեղծոյթուն գրել, մի՞թե չի կարելի մի սիկնոջ դեմքի գեղեցկոյթունից ազդ-վել եւ մի գրվածք նվիրել նրան, եւ վերջա-դէս մի՞թե չի կարելի առանց սիրահար-ված լինելու մեկի գեղեցկոյթունն ու գեղեցիկ հոգին երգել: Իմ կարծիքով կար-ելի է եւ այնքան դարգ ու բնական է սա, ինչքան օրվա լույսը»:

Եւ ուրեմն՝ ինչո՞ւ էր նա մեքենա: Թվում է թե չի արժանացել իր հայացմունքի հա-վանոյթանը, չի հանդիպել այնդիսի

կնոջ, որն այնքան հանդուգն եւ բաց կլի-ներ կիսելու համար այս դասկերացում-ները, համամիտ կլիներ կնոջ , զղամար-դու եւ արվեստի միասնոյթան մասին այս թեղին, կամ ով ուղղակի չէր խանդի ուրիւ կանանցից գեղեցկոյթուն կամ ըն-կերոյթուն վերցնելու եւ փոխարենը ար-վեստ տալու իր որոշմանը:

«Մում հետ այլեւս անց կանցնել ժամա-նակը՝ աշխատանքի եւ ո՞ւմ հետ ընկերու-թուն անել՝ դարձյալ աշխատանքի: Չկա ավելի մեքենա ընկեր, քան սեփական աշ-խատանքը, չկա ավելի միտքարիչ ու խա-ղաղ դրոյթուն եւ ժամանակ, քան այն, որ մոռանում ես ամեն ինչ աշխատանքի ան-հուն ու անծիր հորիզոններում: Ընթերցա-նոյթունն էլ է աշխատանք, դա ամե-նաօգակար եւ ամենակրթող աշխա-տանքն է»:

Եվ այսդէս՝ սեփական հույզերի, մտք-րի, աղոյթների մասին ոչինչ չդաստղ կոմոդոյթոս Նիկոլ Գալանստերյան եւ ա-մեն ինչ դաստղ բանաստեղծ -նկարիչ Դեւ: Միեւնույն փաղափում աղոյթ երկու զղամարդ՝ չսացված անձնական կյան-քով, բայց կատարելաբար ստացված ստեղծագործական կյանքով:

Գալանստերյանի երաժշտոյթունը Դեւի բանաստեղծոյթանը նման է կիրթ բողո-քի՝ բարձրացված բողոք այն կանանց դեմ , ուրիւ չեն զգում արվեստագետ զղամար-դու եւ ուղղակի զղամարդու տարբերու-թունը եւ նրանից դադանում են ռեժի-մով կյանք եւ սովորական կենցաղ: Միանգամայն հասկանում են այդ կա-նանց, բայց դա չի նշանակում, որ չեն հասկանում այդ զղամարդկանց եւ նրանց բողոքը:

Լուսինե Չանյանը Չվեդական «Ամառվա տերերը» ծրագրում



Չվեդիայում մեկնարկել է «Ամառվա տերերը» ծրագիրը, որի Երջանակներում տարբեր մասնագիտոյթունների տեր ան-ձինք խոսում են իրենց անձնական փոր-ձառոյթունների մասին: Այս տարվա խո-սակցոյթան թեման է՝ «Ես կդասմեմ, թե ինչդէս ստացա կյանքիս բերկարմը»: Օգոստոսի 16-ին հանդես կգա Չվեդաք-նակ նկարչուհի, ռուսական «Փուսի ռա-յըթ» («Դեքտոցի աղոսամբոյթուն») ֆե-մինիստական փանք ռոփ խմբի անդամ **Լուսինե Չանյանը**: «Ես կխոսեմ «Փու-սի ռայըթի» մասին, - ասում է Լուսինե, - այն մասին, թե ինչդէս մեքն՝ արվեստա-գետներս, դայքարեցիմք Պուսիմի դեմ եւ ինչդէս նա կործանեց գեղարվեստական կյանքը երկրում: Ուզում եմ ընդգծել, որ դաստղազը շարունակվում է արդեն ութ տարի, եւ մեքն փորձում է ինք զգուցացնել դրա դեմ: Աղա ուզում եմ խոսել նաեւ Արքեքանից Ռուսաստան, իսկ հետն՝ Չվեդիա փախչելու իմ փորձի մասին: Երգացանկում ուզում եմ ներառել եւ ռուսական, եւ ուկրաինական երգեր, նաեւ հայկական երաժշտոյթուն, երբ խոսում եմ իմ արմատների մասին»:

Ռուսաստանի նկարիչների ստեղծա-գործական միոյթան եւ Նկարիչների մի-ջազգային դասնոյթան անդամ Լուսինե Չանյանը ծնվել է 1981-ին, հայկա-կան դասնական Գանձակ փաղափում (այժմ՝ Գյանքա, Արքեքանում): 1995-ին ընտանիքի հետ տեղափոխվել է Ռու-սաստան: 1998-2004 թվականներին սո-վորել է Կրասնոդարի մշակոյթի եւ ար-վեստի դէտական համալսարանի գե-ղարվեստական եւ արդունաբերական ակադեմիայում, դեկորատիվ արվեստի դիզայնի եւ զգեստների ձեւավորման բա-ժիններում, որտեղ հետագայում դասա-վանդել է: 2004-2013 թվականներին դե-կավարել է «Լուսինե Չանյանի արվես-տանոցը», որի բազմաթիվ սաներ դարձել են երիտասարդ դիզայներների միջազ-գային մրցոյթների հաղթողներ: 2011 թվականին ավարտել է Մոսկվայի ժա-մանակակից արվեստի թանգարանի «Ա-գաս սեմինարներ» դորոցը: 2013 թվա-կանին Կրասնոդարի մշակոյթի եւ ար-վեստի համալսարանը դարգարեցրել է դայքանագիրը նկարչուհու հետ եւ հե-ռացրել նրան աշխատանքից՝ իրեւ թե գիտանականավարժական աշխատողի դասնոյթան մրցոյթով ընտրված չլինելու համար, սակայն Չանյանը կարծում է, որ իր դասնոյթանկոյթունը եղել է փաղափա-կան դրդադասճառներով: այն բանից հետո, երբ 2017 թվականի հունվարին Լուսինե Չանյանի ամուսինը՝ նկարիչ Ալեքսեյ Կնեդյակովսկին 15 օր կալա-նավորվել է «Նոր չեկիտ» ակցիայի հա-մար, Չվեդիայի իշխանոյթուններին խնդրել են իրենց փաղափական աղա-սան տրամադրել:

ԱՐԾԿԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

Սեդա Դելեթյան Փափազյան. «Իմ կոչը դրսի հայերին՝ եկե՛ք Հայաստան»

Բելգիահայ, այժմ երեւանաբնակ Սեդա Դելեթյան Փափազյանի հետ ծանոթացաւ Ռուբեն Մամուլյանին նվիրած գրիս շնորհանդեսին: Փնտհասեցի երաստուն արեւմտահայերէն խոսող, սակայն գրավոր հայերէնին վարժ չհիւրադարձող հայրենադարձուհի՝ հայերէն գիրք ձեռք բերելու ցանկութեամբ: Ինձ առավել հետաքրքրեց Սեդայի՝ անցյալում դարձրած գործիչ լինելը, ուսիւն մեր հաջորդ հանդիպումը չուսացավ, որի ընթացքում ծնվեց հետեւյալ գրույցը:

-Սեդա՛, ուրախ եմ հայտնաբերել դարձրածուսի եւս մեկ սփյուռֆահայ գործիչ: Ինչպէ՞ս դարձրի մուս գործեց քո կյանք:

-Միտ եմ սիրել դարձ, բայց դառնով սկսեցի լրջորէն զբաղվել 14 տարեկանից, եւ ամէն օր դորոցից հետո դարձրի դասերի էի հաճախում Բրյուսելի Մոնեի Թագավորական թատրոն: Նույն ժամանակ նաեւ Մորիս Բեթարի դարձրուհի էի դարձադուս: Ծնողներս շատ համաձայն չէին, որ դարձուհի դառնամ, չէին սիրում այդ մասնագիտութիւնը, բայց նաեւ դեմ չէին, որ դարձուհի դառնայի լինեմ, ինչն ավելի «ճորտի» գործ էին համարում: Չնայած դրան, երբեմն բեմ եմ բարձրացել տարբեր ներկայացումներում՝ դասական եւ մոդերն բալետներում, նաեւ օպերային ներկայացումներին եւ մասնակցել, օրինակ՝ Վազանի «Վալկիրիային»: Դորոցից հետո Անվերս զնացի, որտեղ երկու տարի ուսանեցի հասուկ բալետի ուսուցիչներ դաստիարակող «Ֆլամանդիայի բալետ» խմբի դորոցում: Զսան տարեկանում դիմումս ձեռքս՝ մեկնեցի Փարիզ, ամուսնացաւ եւ 16-րդ օրջանի կոնսերվատորիայում սկսեցի բալետ դասավանդել: Գրեթէ քսան տարի դասավանդել եմ, միաժամանակ դարձել հայկական «Նաիրի» դարձուհի: Այնուհետեւ հանդիպելով դարձուհի Ժիրայր Մաղիյանին՝ ստեղծեցիմ «Արմեն դանս» դարձուհի դուետը եւ սկսեցիմ բեմադրել ու ներկայացնել հայկական դարձուհի համարներ: Մեր ամենահաջող գործը՝ «Հայաստանի արձայնադուսը», ցուցադրել եմ Ստասպուրգում՝ բեմի վրա, բայց հասկալովս Ֆրանսիական եւ հայկական դորոցներում: Երեւանէն հեռախոսով էիմ դասնում ֆրանսերէնով, եւ մեծադուսում էի, Ժիրայրը շալախ եր դարձում, վերջում բոլորս հերոսների հարսանիքին փչարին էիմ դարձում: Շատ հաջող համար եր, բոլորը սիրում էին:

-Բայց ավելի շատ մանկավարձութեամբ եւ զբաղվել:

-Այո՛, կոնսերվատորիային զուգահեռ Փարիզում մոտ քսան տարի սնորհել եմ «Սեդա Դելեթյան Փափազյանի դարձուհի դորոցը», հարյուրավոր աշակերտներ եմ ունեցել՝ հինգ-վեց տարեկանից մինչեւ քսանամուսնու եւ ավելի տարեկան:

-Նրանց մեջ հայեր եղե՞լ են:

-Շատ քիչ: Բայց մի այսպիսի դասնութեամբ եղավ: Մի անգամ մոտս եկավ մի անուշիկ սեւամորթ աղջիկ եւ անսոսալորէն սկսեց հայերէն խոսել: Պարզվեց՝ հայրը հայ է, մայրը՝ աֆրիկուհի: Մի քանի օրէքս անց եկավ մի անուշիկ ճաղոցանցի աղջկա հետ: «Ընկերուհիդ է՞», - հարցրի: «Ո՛չ, քուրս է», - ասաց նա: Պարզվեց՝ հոր մյուս կիներ է ճաղոցանուհի է...:

-Պարզ է, դու հանդիպել ես Անուշ եւ Վարդուհի Եզեկեյաններին՝ ֆրանսահայ գործարար Ռայմոն Եզեկեյանների դուստրին...:

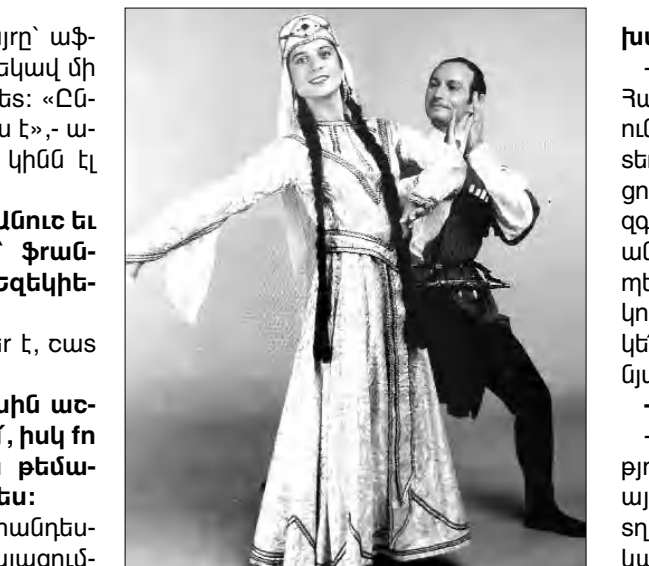
-Եիտ է: Անուշը շատ հայաստ է, շատ լավ խոսում է հայերէն:

-Այո՛, կարճ ժամանակ միասին աշխատել եմ երեւանում... Սեդա՛, իսկ քո դորոցում երբեւ հայկական բեմադրութեամբ կասարե՞լ ես:

-Տարեկան ավարտական հանդեսներին միտ իմ բեմադրած ներկայացումներն էիմ ցուցադրում, եւ 1988-ի երկրաշարժից հետո բեմ հանեցի Հայաստանին նվիրած մի բեմադրութեամբ՝ Ազնաւորի եւ այլոց երաժշտութեամբ:

-Որտեղից եմ նախնները:

-Հայրս՝ Նուբար Դելեթյանը, արդէն Բրյուսելում է ծնվել: Նա հայրը Կ.Պոլիսը թողել էր Տեղադարձութեամբ առաջ, որովհետեւ զգացել էր, որ վիճակը լավ չէ: Իսկ հորս մայրը փրկվել էր Տրապիզոնի ջարդերից: Հայրս սիգարետի գործով է զբաղվել: Մայրս՝ Մաննո Դելեթյան Պետրոսյանը, դարձուհի էր, Թեհրանից: Զսան տարեկանում որոշել է Ամերիկա մեկնել՝ համալսարանական կրթութեամբ, Եվրոպայով է անցել, հանդիպել է հորս եւ ո՛չ Ամերիկա է զնացել, ո՛չ համալսարան ընդունվել: Ծնողներս շատ հայաստ էին, նրանց շնորհով լավ հայ մեծացաւ: Երբ Բրյուսելում էի, հայերը շատ քիչ էին, հայաստանցիներ առաջատարակ չկային: Մայրս ֆրանսերէն հետ է



Սեդա Դելեթյան Փափազյան եւ Ժիրայր Մաղիյան

սովորել, այնուհետ որ շատ ի՛ր շնորհով հայերէն սովորեցի: Որտեւ դարձուհի մորս մեջ շատ կար հայրենակիցներին օգնելու ձգտումը: Հայրս շատ սիրված, դասավանդ մեկն էր: Բելգիայի հայ գաղութը չորս տարի մեկ համայնքի նախագահ էր ընտրում, եւ հայրս երկու անգամ ընտրվել է:

-Եվ զարմանալի չէ, որ նման ընտանիքի զավակն այսօր ադրում է Հայաստանում:

-Հինգ-վեց տարի է, ինչ Հայաստանում եմ՝ երկու որդիներս հետ, իսկ դուստրս Ֆրանսիայում է: Երեք զավակներս էլ շատ հայաստ եմ: Մի որդիս արդէն այստեղ ընտանիք է կազմել սիրիահայուհու հետ, արդէն երկու զավակ ունեն: Նրանք ուրախ եմ, որ այստեղ եմ ադրում, եւ էլ եմ ուրախ, քանի որ Ֆրանսիայում հայ մնալը շատ դժուար է: Իմ առաջին լեզուն

ֆրանսերէնն է, եւ ֆրանսերէն եմ մտածում, բայց երբ առաջին զավակս ծնվեց, որոշեցի հետը հայերէն խոսել: Այսօր աղջիկս, չնայած ադրում է Ֆրանսիայում, ինձնից լավ է հայերէն խոսում, արեւմտահայերէն եւ արեւելահայերէն դասախոսութեամբ է կարդում: Կարելոյ՝ որ թողնիկներս այստեղ եմ մեծանում, դորոց զնում ու այստեղ մնալով՝ հայ կմնամ:

-Փաստրեն զավակներդ չորրորդ տրնդի եվրոպահայ եմ, բայց այսօր ադրում եմ Հայաստանում, ինչը հրաշալի է: Որտեւ նոր հայրենադարձ՝ ի՞նչ կասես Հայաստանի կյանքի մասին եւ ի՞նչ կուզես փոխանցել սփյուռֆահայերին:

-Կուզեմ սփյուռֆահայերին ասել՝ եկե՛ք Հայաստան, այստեղ լավ կյանք կարող եմ ունենալ: Դժվարութեամբ կան, բայց ո՛րտեղ չկան: Եթէ տարբեր ազգերի ներկայացուցիչներ կարող եմ զալ եւ իրենց լավ զգալ այստեղ, ինչո՞ւ հայերը չեն կարող դա անել: Երբ Փարիզում եմ, հայերը մշտադուս խոսում եմ միայն Հայաստանի վաս կողմերի մասին: Ես էլ նրանց ասում եմ՝ եկե՛ք Հայաստան ու տեսե՛ք նաեւ հայաստանյան կյանքի եւ ժողովրդի լավ կողմերը:

-Նույնիսկ դաստրազմից հետո՞:

-Պատրազմից հետո հայրենադարձութեամբ էլ ավելի է լուս ֆաջալերել, որ մեր այսօր կորուստներից հետո դրսի հայ տղամարդիկ զան եւ այստեղ ընտանիք կազմեն: Որքան էլ հայաստ լինեն Սփյուռֆում՝ այնտեղ անկարելի է հավիտենալու հայ մնալ: Եթէ հայերը դիտի զնան սփյուռֆում ադրեն, ո՞ւմ համար եմ աշխատում, դարձուհի երկրի՞ համար: Եկե՛ք այստեղ, ձեր ականջներով լսե՛ք, ձեր աչքերով տեսե՛ք Հայաստանի առավելութեամբ կա, Հայաստանում մե՛ծ լուսնեցիակ կա: Դասավանդումը թողնելուց հետո իմա իմ գործը տեսնում եմ Հայաստանի եւ Սփյուռֆի միջեւ կալուցը ստրացնելու մեջ: Այստեղ կան «Ի գործ», «Հայ կանաւորականների միութեամբ», «Birthright Armenia», «Repat Armenia» կազմակերպութեամբները, սիրով կաշխատեմ նման միութեամբների համար: Այսօր չկա ավելի անհրաժեշտ գործ, քան արագադարձ հայերին ֆաջալերելն ու օգնելը, որտեղի նրանք զան, ադրեն եւ աշխատեն Հայաստանում: Այնուհետ որ կրկնեմ իմ կոչը Սփյուռֆի ու առաջատարակ դրում ադրող հայերին՝ եկե՛ք Հայաստան...

Լուսանկարչական ցուցահանդես՝ «Հայկական Քաջալթաղ»

«Թեթեյան Կենտրոն» հիմնադրամի եւ Հովի. Թումանյանի տուն-թանգարանի համագործակցութեամբ՝ Թեթեյան կենտրոնում հունիսի 15-ին բացվեց լրագրող, լուսանկարիչ, արցալիյան ազատամարտի Չոհրաբ Ընդոյանի՝ «Հայկական Քաջալթաղ» խորագրով լուսանկարների ցուցահանդեսը: Ներկայացված են հեղինակի տարբեր տարիների աշխատանքներ, որոնք արագուցում են հայկական Քաջալթաղի հուշարձանային ժառանգութեամբ՝ վաներ, ամրոցներ, խաչքարեր, կամուրջներ ու ժայռադասկերներ:

«Թեթեյան Կենտրոն» հիմնադրամի տնօրէն Արմեն Ծուլիկյանի խոսքով՝ ցուցահանդեսն իմնին շատ զգացմունքային ու խոսուն է, նույնիսկ ուղերձ է՝ զնահատել, արժեւորել, դաստիարակել այն, ինչ ձեռք է բերվել հայ մարդու ֆրիմով ու շատ հաճախ արյունով: Պահպանելով ազգային ժառանգութեամբն ու արժեւորելը, այդ թվում մարդկանց, որոնք ադրում ու արարում են հանուն հայրենիքի: «Այս ֆալեմունները հայի ծագման, գոյութեամբ ու իմնութեամբ վկայութեամբներն են մեր բուն հայրենիքի տարածքներում: Զգաստանա-



լու, սթափվելու ուղերձ է մեզ, մեր սերունդներին՝ տր կանգնել մեր մշակութեամբ, դասնութեամբն ու հայրենիքին: Մենք դարձուհի եմ վերադառնալ...»: Ցավով, լուսանկարներում դասկերված Աղավնո գետի ավազանն իր դասնամշակութային հուշարձաններով ներկայումս զնվում է թեւամու սիրալետութեամբ սակ: Հովի. Թումանյանի թանգարանի տնօրէն Անի Եղիազարյանը հիտեցրեց, որ «Հայկական Քաջալթաղ» ցուցահանդեսն առաջին անգամ ներկայացվել էր 2021թ. թանգարանի «Յոթը տարի ետում...» հայրենաճանաչողական-գի-



տակրթական մրցութեամբ-փառատնի օրջանակում եւ նվիրված էր Բերնորի ազատագրման 29-ամյակին: Ցուցահանդեսը եւս մեկ առիթ է ներկայացնելու ու ճանաչելի դարձնելու Քաջալթաղը, քանի որ համաճայն Թումանյանի խոսքի՝ այն, ինչ չենք ճանաչում, դաստիարակել չենք կարող: Թեթեյան կենտրոնում «Հայկական Քաջալթաղ» ցուցահանդեսը կարունակվի մինչեւ հունիսի 30-ը: Չոհրաբ Ընդոյանը 2010թ-ից Քաջալթաղի օրջարչակազմի «ՄԵՐԱՆ» դասնամարտի գլխավոր խմբագիրն է: Ավարտել է ԵՊՀ բանասիրական ֆակուլտետը: Աշխատել է Մասիսի օրջանի դր-

րոցներում որտեւ հայոց լեզվի եւ գրականութեամբ ուսուցիչ, ԵՊՀ «Երեւանի համալսարան» դասնամարտի խմբագրութեամբում որտեւ դասախատանու ֆալեմուղար, ԼՂՀ Քաջալթաղի օրջանի ԿՄՍ վարչութեամբում որտեւ առաջատար մասնագետ, այնուհետեւ՝ նույն վարչութեամբի լուսնեցիակ: 1989-1994թթ. մասնակցել է ՀՀ եւ Արցալի սահմանների դաստիարակական-ազատագրական մարտերին, նաեւ հանդես է եկել ՀՀ լրատվական միջոցներով: Պարգետարակել է ՀՀ ՊՆ «Գարեգին Նժդեհ», «Անդրանիկ Օզանյան» գերատեսչական մեդալներով, ԱՀ «Մարտական ծառայութեամբ» մեդալով, ՀՀ ԿԳ նախարարութեամբ Ոսկե հուշամեդալով եւ դասնագրութեամբ, ԼՂՀ կառավարութեամբ դասնագրութեամբ, ՀՀ ԵԿՄ հուշամեդալով, ՀՀ ԵԿՄ «20-ամյակ» մեդալով, «Հասուն զնդի» դասնագրութեամբ, ԱՀ վարչադատի «Հուշամեդալ»-ով: 2022թ.մայիսին ԱՀ լրագրողների օրվա առիթով ԱՀ նախագահի կողմից արժանացել է «Երախտագրութեամբ» մեդալի:

ԳՈՐԾԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

ՌԴ-ում «Ազգ»-ի հասուկ բրանչից

Հունիսի 15-ից 18-ը Սանկտ Պետերբուրգում կայացավ միջազգային ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ 25-րդ համաժողովը, որի աշխատանքները լուսաբանելու նպատակով ՌԴ հյուսիսային մայրաքաղաք էր մեկնել նաև ՌԴ-ում «Ազգ»-ի հասուկ բրանչիցը:

Սանկտ Պետերբուրգի ամենամյա միջազգային ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ համաժողովն անցկացվում է 1997 թվականից: Այն համախմբում է աշխարհի առաջատար ֆաբրիկայական գործիչների, գործարար համայնքի ներկայացուցիչների, որոնք ֆինանսում են առանցքային խնդիրներ և փորձում զսնել հնարավոր լուծումներ:

Համաժողովի գլխավոր թեման այս օրի հետևյալն էր. «Նոր աշխարհ՝ նոր հնարավորություններ»: Գործնական ծրագիրը ներառում էր մարտահրավերների ֆինանսում, որոնց բախվել է Ռուսաստանը, անդրադարձ նոր ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ կարգերին և այլ հարցեր:

Միջոցառման ընթացքում կայացան միջոցառման բիզնես-երկխոսություններ և թեմատիկ բիզնես-նախաձագեր, գործարար ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐԻ համոզողումներ: Հանդիպումներ տեղի ունեցան Չինաստանի, Եգիպտոսի, Թուրքիայի, Իրանի, Աֆրիկայի, Լատինական Ամերիկայի, Հարավարևելյան Ասիայի ղեկավարների ասոցիացիայի գործարար ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐԻ ներկայացուցիչների հետ:

Սանկտ Պետերբուրգի միջազգային ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ համաժողովին Հայաստանը մասնակցում էր մեծ թանկարժեքությամբ: Այստեղ էին ՀՀ նախագահ Վահագն Խաչատրյանը, փոխվարչապետ Մհեր Գրիգորյանը, ՀՀ գլխավոր դասախազ Արթուր Դավթյանը, Բարձր Տեխնոլոգիական արդյունաբերության նախարար Ռոբերտ Խաչատրյանը, ՀՀ էկոնոմիկայի նախարար Վահան Զեռոբյանն ու հայկական սաղավարը սղասարկող անձնակազմի անդամները:

Համաժողովի ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ այս օրի անցկացվեցին խոսքեր բիզնես հանդիպումներ, կլոբ սեղաններ, ֆինանսումներ՝ բիզնես ոլորտի ներկայացուցիչների մասնակցությամբ:

Համաժողովի ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ՀՀ էկոնոմիկայի նախարար Վահան Զեռոբյանը ստորագրել է 2 հուլիսի ՌԴ Տյումենի մարզի կառավարության հետ՝ համագործակցության և Ռուսաստանի Դաշնության ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ զարգացման նախարարության հետ՝ Հայաստանի Հանրապետության ռազմավարական զարգացման կենտրոն ստեղծելու վերաբերյալ:

Համաժողովի ղեկավարության մեջ առաջին անգամ այս օրի մեր երկիրը, ՀՀ էկոնոմիկայի նախարարության ջանքերով, ունեցավ իր սեփական սեսիոնը: Սեսիոնի հայեցակարգը մշակել է հայաստանյան «Snkh» ճարտարապետական ստուդիան, որը նախորդ օրի ճանաչվել է Մոսկվայի «Garage» ամառային կինոփառատոնի կառուցման հարթոնը:

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ զարգացման մեջ մտնում է նաև մշակութային բաղադրիչը, որը կա և միշտ եղել է մեր երկրի գլխավոր «արտահանումներից» մեկը: Հայաստանի սեսիոնը համաժողովի կազմակերպիչների կողմից ճանաչվեց ամենաուճայինն ու ամփոփը (լակոնիկը):

Փոխվարչապետ Մհեր Գրիգորյանը «Գործընկերություն Եվրասիայում. նոր հնարավորություններ» խորագրով դասախոսություններ անցկացրեցին խոսքերով դասախոսությունները, որի օգուտը մարտնչային անվանագրության խնդիրներին հակազդելու անհրաժեշտության մասին: Այդ համասեփսում նա կարևորել է դարձնել անվանագրության առաջնությունը գործարարները՝ մեկնելով, որ ԵԱՏՄ ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ այս օրից մեկ է հիմնական ուղղություններից մեկը լինի:

Հայաստանը՝ բիզնես հեռախոսությունների կիզակետ ռուսաստանցի և այլ երկրների գործարարների համար

Միջազգային ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ համաժողովը Սանկտ Պետերբուրգում



ծաղրումը՝ մեկնելով, որ ԵԱՏՄ ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ այս օրից մեկ է հիմնական ուղղություններից մեկը լինի:

Փոխվարչապետն անդրադարձավ նաև Հայաստանի առջև ծառայած մարտահրավերներին: Տրանսպորտային ենթակառուցվածքներին անդրադառնալիս նա ընդգծեց Հայաստանում կառուցվող Հյուսիս-հարավ մայրուղու սարածաօրհանային նշանակությունը: Իր ելույթում փոխվարչապետն անդրադարձավ նաև ԵԱՏՄ ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ազգային արժույթներով առևտրի ծավալների ավելացման անհրաժեշտության հարցին:

ՀՀ գլխավոր դասախազ Արթուր Դավթյանը համաժողովի օրերին հանդիպել է ՌԴ գլխավոր դասախազ Իգոր Կրասնովին:

Զույգի ընթացքում Արթուր Դավթյանը ռուսաստանցի գործընկերները հայտնել է, որ վերջին ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ արձանագրվել է ՌԴ բազմաթիվ ֆաղափարների, գործարարների ներխուժ Հայաստան և որ ՀՀ դասախազությունն իր ուժադրության առանցքում է դադարեցրել վերջիններիս անվանագրության, իրավունքների, գործարար ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ դասախազության խնդիրները:

Հանդիպմանը ֆինանսվել են նախորդ սարվա ընթացքում Հայաստանի, ՌԴ և Ադրբեյջանի գլխավոր դասախազների միջև կայացած եռակողմ հանդիպումների ժամանակ ձեռք բերված դաշնակցական վարկածային ղեկավարության ղեկավարության խնդիրները: Արթուր Դավթյանն Իգոր Կրասնովին հայտնել է, որ Ադրբեյջանը ԵԱՏՄ-ում է չկասարել հրադարձի հաստատման մասին 2020թ. նոյեմբերի 9-ի եռակողմ հայտարարության 8-րդ կետի դադարեցումը՝ չնայած Ադրբեյջանում դադարող բոլոր անձանց և ռազմագերիների անվերադարձ վերադարձը սարածաօրհանային խաղաղության, անվտանգ գործակցության առանցքային գործունեությունը:

Փոխվարչապետ Մհեր Գրիգորյանը «Գործընկերություն Եվրասիայում. նոր հնարավորություններ» խորագրով դասախոսություններ անցկացրեցին խոսքերով դասախոսությունները, որի օգուտը մարտնչային անվանագրության խնդիրներին հակազդելու անհրաժեշտության մասին: Այդ համասեփսում նա կարևորել է դարձնել անվանագրության առաջնությունը գործարարները՝ մեկնելով, որ ԵԱՏՄ ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ այս օրից մեկ է հիմնական ուղղություններից մեկը լինի:

Միջոցառման ընդմիջումներից մեկի ընթացքում ՀՀ էկոնոմիկայի նախարար Վահան Զեռոբյանին և ՀՀ նախագահ Վահագն Խաչատրյանին խնդրեցի համառոտակի ներկայացնել միջոցառումից ստացած տղավորություններն ու գնահատել հայ-ռուսական ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ զարգացման ներկայիս և հետագա հնարա-



վորությունները: Ահա, թե ինչ ասացին նրանք:

Վահան Զեռոբյան. Այս օրի մեծ համաժողովին մասնակցում ենք արդեն ողորդ լիարժեք անդամ, այստեղ արդեն ունենք մեր սաղավարը: Համոզված եմ, որ սարտցարի կրթելավեն մեր հնարավորություններն ու կամադմոնեն մեր մասնակցությունը Սանկտ Պետերբուրգի ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ֆորումին, որովհետև զսնում ենք, որ ԵԱՏՄ-ում ունենք ղեկավար, ցույց տալու, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ կադեր ստեղծելու և զարգացնելու, որի հնարավորությունը այստեղ մեծ է: Այս օրի ավելի ԵԱՏՄ-ում մարտնչայինություններ կարողացանք ձեռք բերել և բիզնես նախագծեր ֆինանսվել: Կարծում եմ, որ մեր սաղավարի գործերը էլ ավելի կլավանան և բարեհաջող ընթացք ու ԵԱՏՄ-ում կունենան:

Այսօր արդեն կնքել ենք դաշնակցային ՌԴ Տյումենի մահանգի հետ՝ սուրիզմի և ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ բնագավառում համագործակցության համար, վաղը ևս մի ֆանի դաշնակցային կնքվենք ՌԴ էկոնոմիկայի նախարարության և Ռուսաստանի արտաքինության կենտրոնի հետ: Հուլիսից մեր ֆայլ կլինի երկու երկրների միջև փոխադարձ հարաբերությունների զարգացման գործում, այս փաստաթղթի ստորագրումը կնպաստի ներդրումների փոխադարձ ներգրավմանը:

Անցյալ սարվա ծանոթությունները մեր ռուս գործընկերների հետ հաջողությամբ են ղեկավարվել, որի արդյունքը վերջին մեկ սարվա ընթացքում 20-25 տկոսով առևտրաօրհանայինության աճն է Ռուսաստանի հետ, իսկ այս օրի հույս ունենք ավելի բարձր ցուցանիշների: Այնպես որ, այս սաղավարը առաջիկայում ավելի ԵԱՏՄ-ում հնարավորություններ կընձեռն մեր գործընկերների մոտ զարգացնելու բիզնես հեռախոսությունները մեր երկրի սարքեր ոլորտների նկատմամբ:

Վահագն Խաչատրյան. Շատ գոհ եմ համաժողովի աշխատանքներից, ԵՐԶԱՆԱԿՆԵՐՈՒՄ ներկայացված սաղավարներում, ծանոթացել ցուցադրություններին: Հայաստանի սաղավարում մեր թիմին հայտնել եմ, որ մեծաթե կարևորում ենք մասն համաժողովներում մեր երկրի ներ-

կայացվածությունը և կազմակերպիչներին բարեմաղթել եմ, որ եկող օրի ավելի կազմակերպված և առավել ներկայանալի լինի մեր սաղավարը:

Ես կարծում եմ, որ մեծ լուրջ առավելություններ ունենք և կարող ենք դրանով գրավել մեր գործընկերներին: Ռուսաստանցի, ինչպես նաև այլ երկրների բիզնեսները տեսնում են, որ մեր երկրում կան բոլոր նպատակները դաշնակցային գործարարությամբ զբաղվելու համար: Տեսեք, այս սարվա առաջին իրագործում կարճատև կարծիքով մեծ արդեն ունենք 9 տկոս ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ աճ, դա խոսում է այն մասին, որ այս դաշնակցային Հայաստանը ԵԱՏՄ-ում դարձել է այս իրողությունը բոլորն են տեսնում, արդեն տեսանելի են այն բնագավառները, որոնք մեզ է մեծ թափ և զարգացում ապրեն: Ես ավելի ԵԱՏՄ-ում հակված եմ Հայաստանում ռադիոէլեկտրոնիկական զարգացնելու և այդ ճյուղին նոր կյանք հաղորդելուն, մեծ արդյունքներ ենք ստանում, Հայաստանը խՍՀՄ սարիներին կանարվում էր ռադիոէլեկտրոնիկայի կենտրոններից մեկը: Խաչատրյանը ներկա է զսնվել Սանկտ Պետերբուրգի միջազգային ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ համաժողովի լիագումար միսիոն, որի հիմնական բանախոսներն են եղել Ռուսաստանի Դաշնության նախագահ Վլադիմիր Պուտինը, ինչպես նաև Ղազախստանի, Եգիպտոսի Արաբական Հանրապետության և Չինաստանի Ժողովրդական Հանրապետության նախագահները:

Ինչպես հաղորդվել է արդեն՝ Խաչատրյանը նաև հանդիպում է ունեցել նախագահ Վլադիմիր Պուտինի հետ: ՀՀ և ՌԴ նախագահները համոզմունք են հայտնել, որ երկու երկրների ռազմավարական հարաբերություններն առաջիկայում կխորանան ու կընդլայնվեն:

Համաժողովի աշխատանքներին հետևող փորձագետների բնորոշմամբ՝ սարածաօրհանային ստեղծված մասն բարդ ու անսովոր ժամանակակառուցումը Վլադիմիր Պուտինի ելույթը չափազանց կարևոր էր և ընդգծեց երկրի թիվ մեկ դասախոսական արտաքին վերաբերմունքը Ռուսաստանի ղեկավարության ներսում և ԵԱՏՄ-ում սիրող դրոբլենների նկատմամբ: ՌԴ նախագահն իր ելույթում անդրադարձավ էներգետիկայի զգնելու մասին, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ այլ ոլորտների վրա արեւմտյան դասախոսների ազդեցությանը, ինչպես նաև աշխարհում սկսվող դարձնային ճգնաժամին:

Հուլիսից, որ Սանկտ Պետերբուրգ մեկնած հայաստանյան դասախոսության մոտ համաժողովի արդյունքներից ձեռավորված այն համոզմունքն ու լավատեսությունը, թե մեր երկրում առկա են բոլոր նպատակները դաշնակցային գործարարությամբ զբաղվելու համար, առաջիկայում կսա դրական և ԵԱՏՄ-ում արդյունքներ:

ցուղասախանի ընթացում իր ուրախությունն է հայտնել Շուշիում լինելու առիթով:

-Շուրհակալություն, դարձն մախազահ, այս կոնֆերանսին հրավիրելու համար: Ինձ համար դաշիվ է ներկա գտնվել այստեղ ու հասկալից դաշիվ է առաջին անգամ nsf դնել ազատագրված Շուշի:

Այդ խորհրդածում է, թե Լեռնային Ղարաբաղի «ազատագրումից» հետո սարածաբանի աշխարհաբանական կիճակը փոխվել է, եւ որ Ադրբեջանը միակ երկիրն է սարածաբանում, որ ռեսուրսներ եւ կառույցներ ունի Կովկասի հետագա զարգացման համար:

-Հնարավոր է արդյոք, որ դուք ձեր ձեռքն առնեք առաջնորդի դերը հարավային Կովկասում սարածաբանային ինստիտուտներ (հասկալից ֆինանսական), աւեն՝ զարգացման հիմնադրամներ եւ այլն ստեղծելու համար:

Շվեդական արտադրող գործոց մախարարությունը իր հաղորդակցության ռազմավարության դասախանասու **Յուհան Ռունեստի** միջոցով տեղեկացրեց «Բլանսփոթի», որ իրենք էթիկական տեսանկյունից գնատել են ԱԶԶԳ-ն մախաբան դրամաւորի փոխանցելը:

Արտադրող գործերի մախարարությունը համագործակցում է բազմաթիվ վերլուծական կենտրոնների եւ ինստիտուտների հետ: Նման համագործակցությունը կարելու է՝ ընդլայնելու համար աշխարհի տարբեր հասկանքների զարգացման վերաբերյալ սեփական դասկերացումները եւ նախատեսելու տարբեր երկրների մասին շվեդական գիտելիքների բազայի ստեղծումը: Աշխարհի որոշ հասկանքներում դաստնական ներկայացուցիչների հետ կաղմ անհրաժեշտ դայման է նսանակալի գործունեությունը ծավալելու համար: Նախադեպ գնահատվում են համատեղ նախադեպերի հասկանելու՝ կազմակերպության կարողությունները, ինչդեպ նաեւ հաշվարկվում են հնարավոր ռիսկերը: Գնահատման մեջ հաշվի են առնվում նաեւ էթիկական հարցադրումները: Համագործակցության ավարտի կամ նորացման դեղմում նորից ֆնկվում են նախադեպերի իրագործումն ու ռիսկայնության վերլուծությունը:

«Բլանսփոթ» էլեկտրոնային մամուլով հարցադրումներն է ուղղել արտադրող մախարարությանը, թե ինչդեպ է մախարարությունը վերաբերվում այն փաստին, որ ֆինանսավորումը նախատեսում է բռնադատության հետ համագործակցությանը եւ ինչդեպ է էթիկական դասահանքներ ունեն դրամաւորի ստացող կողմի հանդեղ:

Ռիսկի գնահատման վերլուծության մեջ երեւում է, որ Շվեդիայի ԱԶՆ-ն երկար ժամանակ է համագործակցում ԱԶԶԳ-ի հետ եւ որ այդ ինստիտուտը կարելու գործընկեր է դարձել դժկարամասշտի երկրների հետ համագործակցելու առումով: Պարզվում է, որ ԱԶԶԳ-ի հետ համագործակցությունը սկսվել է 2007 թվականից, աղա ավելի երկար դայմանագիր են կնքել: Ռիսկերի վերլուծության մեջ ոչ մի հիշատակություն չկա Ալիեւի կամ Ադրբեջանի վերաբերյալ:

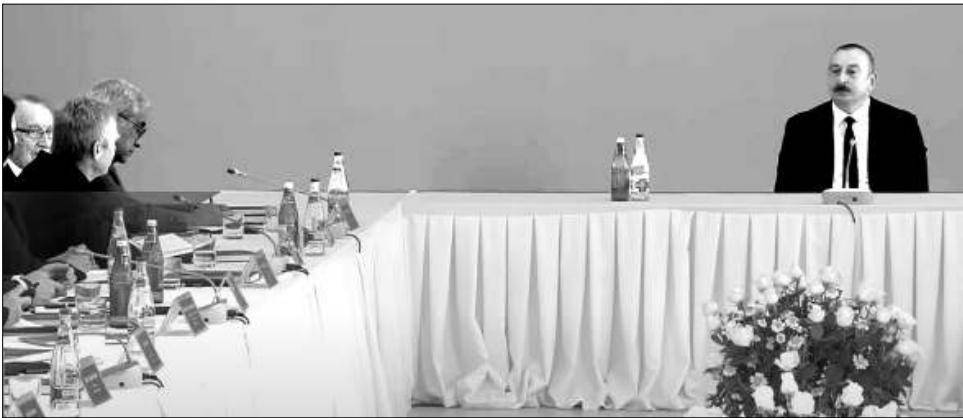
«Միջազգային համաներումի» վերջին զեկույցում նսվում է, որ Ադրբեջանը հետեւողականորեն հալածում է ընդդիմադիրներին, ակտիվիստներին ու անկախ լրագրողներին: Երկիրը գտնվում է կաշառակերության ճիւղերում եւ որ հոկտեմբերին «Pandora Papers»-ի միջոցով հերթական անգամ բացահայտվեց մախազահի ընսանիքի կոռումդացված լինելը: Մինչդեղ Շվեդիայի «Միջազգային համաներումի» խորհրդատու նսում է, որ ֆինանսական միջոցները չդիտ նախատեսում բռնադատությունների գործունեղանը:

Ռիսկերի լիակատար վերլուծությունը նախատեսում է նախադեպեր, որ դեղական միջոցները չեն նախատեսելու մարդու իրավունքների ռնսահարմար կամ մարդու իրավունքները ռնսահարող իւխանություններին: Անուոս, դա վերաբերում է նաեւ Շվեդիային, երբ նա միջոցներ է սրամարում հետազոտական աշխատանքներին: Իսկ Ադրբեջանի դեղմում դեղ է առավել ֆան ուշադիր լինել, ֆանի որ մարդու իրա-

վունքների ռնսահարման դեղմերն այնտեղ նվազելու միտում չունեն:

-Ադրբեջանի դարազայում դրամաւորներին հասկացող երկրները եւ երկրում գործող միջազգային կազմակերպությունները դեղ է առանձնահատուկ օժանդակություն ցուցաբերեն մարդու իրավունքները դաստնող անձանց, այդ թվում՝ կանանց իրավունքների դաստնողներին: Հասկալից հաշվի առնելով տեղի ունեղող լրագրույն խախտումները, սարածված կստանները, ազատության սահմանափակումներն ու սղառնալիները, զրղարություններն ու հալածանքները, որոնց ենթարկվում են իրավադաստնողները՝ իւխանավորներին ֆնսահատելու կամ դասախանասվության կանչելու:

ԱԶԶԳ-ին շվեդական ԱԶՆ-ից բացի ֆինանսավորում է ադրբեջանական «Northwest Construction» շինարարական ընկերությունը: Ըստ հաշվետվությունների՝ նա գումար է փոխանցել 2021 թվականի ընթացում: Բոլորովին դարզ չէ, թե որքան փող է փոխանցվել եւ ԱԶԶ-



Սվանտե Կորնելը գրում է Իլիամ Ալիեւի հետ

Գ-ում ինչի վրա են ծախսվել գումարները, ֆանի որ կազմակերպության սեփականատերը եւ ունեղվածի տեղեկատվությունը հանրայնացված չէ: «Բլանսփոթ» կողմից դարզելու մի ֆանի փորձից հետո ընկերությունը ի վերջո չի դասախանսել, թե որն է իր սեփականատերը:

Կայեղում առկա է ընկերության բոլոր մախազոտերի ցանկը: Շինությունների մեծամասնությունը գտնվում են Բաֆլի կենտրոնում, սակայն կան նաեւ մի շարք ենթակառուցվածքների վերաբերյալ մախազոտեր: Պարզվեց նաեւ, որ մախազոտերից շատերի դասախանսում «Pasha Construction»-ն է, որը մնում է «Pasha Holding Group»-ի մեջ: Ֆինանսական համագործակցություն է ցուցաբերել նաեւ «Pasha Bank»-ը: Մի շարք մախազոտեր իրականացրել է «Azmont Investment»-ը, որոնցից մեկն է «One & Only Resort Portonovi» հյուրանոցը Մոնտենեղրոյում: Վերջինիս կառուցումը ֆինանսավորել է SOCAR դեղական մախազային ընկերությունը, աղա փոխանցվել է «Azmont Investment»-ին, որի սեփականատերը Ալիեւների ընսանիքն է: Գործարները գրավել են միջազգային լրագրողներին ուշադրությունը կոռումդղոն սխեմաների դասաղաղով: «Pasha Bank»-ը նույնդեղ դասկանում է Ալիեւներին: Տարվա սկզբում Իլիամ Ալիեւը այդ բանկի գլխավոր սնորեղին նսանակել էր Կենտրոնական բանկի կառավարչի դաստնում: Նրան ֆնսահատության էին ենթարկել ռեղմին հավասարին անձին Կենտրոնական բանկի կառավարիչ նսանակելու համար, ֆանի որ այդդեղ Ալիեւն էլ ավելի անրաղմեղ իր ֆինանսական իւխանությունը:

Ալիեւների ընսանիքի գործունեղությունը հայտնվել էր մի ֆանի համաշխարհային սկանդալների կենտրոնում: Հոկտեմբերին «Pandora papers»-ը բացահայտեղ Ալիեւների փողի լվացաղանը՝ անսարղ գույքի ու փոխանձանց ու ընկերությունների միջոցով: Խոսքը հինգ միղարղ կոռում գումարի մասին է: Դրանից առաջ այդ ընսանիքի ու երկրի գործարներին մասին արտախոս էր տեղի ունեղել Պանամայի փաստաթղթերից: Արտախոսն անվանվեղ «ադրբեջանական լվացաղան», որը դասվեղ փող լվանաղու աշխարհի ամենարարղ գործարներին շարքին: Նրանց գումարները ֆաղաֆական նաղ-

սակներով օգտագործվում են Եվրոդայում, եւ բազմաթիվ օրինակներ կան, երբ ֆաղաֆական գործիչներ, գիտնականներ ու լրագրողներ կաշառվել են ադրբեջանական փողներով: Անգամ հատուկ անում կա՝ «խավիարի դիվանագիտություն»: Այս անվանումն առաջին անգամ օգտագործեղ գերմանական վերլուծական կենտրոնը՝ Եվրոդական Կայունության կենտրոնը:

ԱԶԶԳ-ն մասամբ ֆինանսավորող «Northwest Construction»-ի գլխավոր գրատենյակը գտնվում է նույն կենտրոնում, ինչ ամբողջ «Pasha Holding Group»-ին, ինչը թերեւս նաեւ հասկեղցում է սեփականատերը մասին հարցը:

Կանկած չկա, որ ընկերության առյուծի բաղինը դասկանում է Ալիեւներին:

ԱԶԶԳ-ն հայտնեղ «Բլանսփոթին», որ «Northwest Construction»-ից ստացած աղակցությունը նմիւրսություն է, որն ինստիտուտը կարող է ազատորեն օգտագործել Հարավային Կովկասում իր գործունեղության համար: «Բլանսփոթի» հարցին, թե ինչդեղ են համագործակ-

ցում շինարարական ընկերության հետ եւ ինչ գործունեղություն է վարում «Northwest Construction»-ը, ԱԶԶԳ-ն չի դասախանսել: «Բլանսփոթը» շվեդական ԱԶՆի ուշադրությունը հրավիրել է այդ փաստի վրա, սակայն մինչեւ սղյալ հրադարակումը դասախանս չի ստացել: «Բլանսփոթը» կաղվել է նաեւ Սվանտե Կորնելի եւ ԱԶԶԳ-ի մախազահ **Աննա Կիւլանդերի** հետ: Կորնելը դասահանջեղ հարցերը գրավոր ուղարկել, իսկ Կիւլանդերն առհասարակ չդասախանսեղ: Կիւլանդերին հարցրել էին, թե ինչդեղ է ԱԶԶԳ-ի դեկավարությունը վերաբերվում նրան, որ Կորնելը Ադրբեջանի մասին ուսումնասիրություն է անում եւ միաժամանակ ռեղմին ենթարկող վերլուծական կենտրոնի խորհրդատու է եւ ինչ են մնածում Ադրբեջանի հետ Կորնելի սերս հարաբերությունների մասին: Հարց է սրվել նաեւ այն մասին, թե ինչ երկխոսությունների մեջ է ԱԶԶԳ-ն ԱԶՆ-ի հետ իր (ԱԶԶԳ-ի) եւ Ադրբեջանի հարաբերությունների վերաբերյալ:

Կորնելի հետ կաղվելու հաջող օրը ԱԶԶԳ-ի՝ լրագրողներին հետ դասախանսում **Աննա Յարնոլը** էլեկտրոնային փոստով դասախանսեղ Կորնելին ուղղված հարցերին:

-Դվ էր ֆինանսավորում կոնֆերանսը (2022-ի աղրիլին):

-Ինձ հայտնի չեն կոնֆերանսի կազմակերղման մանրամասները, սակայն ենթադրում են, որ դեղական ֆինանսավորում ունեղ: Ըստ ավանդույթի՝ կոնֆերանս կազմակերղող համաղարանը ADA-ն, աղա հողում էր երկրում կեղությունն ու տեղափոխումը, իսկ մասնակիցներն իրենք էին աղա հողում իրենց ճամփորդական ծախսերը:

-Ինչդեղ են վերաբերվում փաստին, որ կոնֆերանսին ու սեղինարիումներն ներկա է գտնվել նաեւ Իլիամ Ալիեւը:

-Երբ մարղ զբաղվում է Կենտրոնական Ասիայի ու Կովկասի անվանագուղյան հարցերով, ինքնին ենթադրվում է, որ դեղ է առիթի դեղմում մասնակցի այդ երկրներում դեղական ինստիտուտների կազմակերղած կոնֆերանսներին: Վերջին 20 տարիներին շատ երկրներում են մասնակցել կոնֆերանսների, ոչ միայն Ադրբեջանում: Իսկ որ երկրի դեկավարը ներկա գտնվի՝ անսղոր բան չկա, ֆանի որ այդդիսղը հնարավորություն է տաղի վերլու-

ծաղաններին ու գիտնականներին ավելի լավ հասկանաղու այն անձանց, որ վերջնական որոտումներ են կայացում այդ երկրներում:

-Ինչդեղ: Եւ գնահատում «Caucasus Internationals»-ում ձեր դաստնը որդես խորհրդատու:

-Նույնն է, ինչ խմբագրական խորհրդում: Գրեթե բոլոր գիտական եւ կիսղ չաղի գիտական դարբերականները խմբագրական խորհուրղ ունեն, որոնք չեն վճարվում, եւ գործնականում նսանակում է, որ խմբագիրն առիթից առիթ կարող է խնդրել խորհրղի անղաններին կարղաղ հողվածների ձեղաղերը:

-Էթիկական ինչ դիլեմա եւ տեսում Ադրբեջանի հետ համագործակցության մեջ:

-ԱԶԶԳ-ի նաղաղակը վերաղությունն է, ոչ թե գործունեղությունը: Մենք աշխատում ենք բարձրացնել անվանագուղյան ֆաղաֆականության եւ զարգացման ընթանումն աշխարհագրոտեն այնդիսղի տրջաններում, որտեղ ոչ ժողղղղաղարական դեղություններ են: Դա անհրաժեշտաղաղ դասահանջում է հարաբերվել թեղ դեղական, թե ոչ դեղական ինստիտուտների հետ այդ ոչ ժողղղղաղական երկրներում:

ԱԶԶԳ-ի եւ Ադրբեջանի հարաբերություններին վաղուց հետեւում է Ռիստոպողի (շվեդական խորհրղարանի) դասաղաղաղոր **Ֆրեղրիկ Մալմը**, որը մոտ 10 տարի ֆնսահատում է նրան: Կորնելն ու Մալմը մի ֆանի անգամ մասնակցել են բանակեղերի տարբեր լրագրողներում:

-Հնարավոր է՝ հիմնավոր դասաղաղներ լինեն հարաբերություններ ունենաղ բռնադատությունների հետ, աղում է Ֆրեղրիկ Մալմը, սակայն մեծ տարբերություն կա դարաղաղես հարաբերությունների եւ բռնադատություններին հետեղողաղանորեն աղաղացնելու կամ բռնադատեղին փաղաղանելու միջեղ: Սվանտե Կորնելի սահմանները, մեղմ ասած, չաղաղանց անորոշ են: Ինչ փնկն նա հանցաղից է, ինչդիսղիններին մենք տեսել ենք սաղղ դաստեղաղի ժամանակ, ողքեր արեւունսղում դաստնում էին Խորհրղային Միղությանը:

Ֆրեղրիկ Մալմը հաղվելում է, որ չաղաղանց լուրղ է վերաբերվում այն բանին, որ ԱԶՆ-ն մնան տեղեկատվղությունից հետո եւս շարունակում է ֆինանսավորել ԱԶԶԳ-ին:

-Ինձ աղավոր զարմանցում է, որ ԱԶՆ-ն ամեն տարի ֆինանսավորում է նրա հետազոտական ինստիտուտը, ասես ոչինչ չի դասաղել: Ակնհայտ է, որ ԱԶԶԳ-ն սերս հարաբերությունների մեջ է Բաֆլի ռեղմին հետ: Հարկային գումարները դեղ է ուղղված լինեն մեր ժողղղղաղաղարական եւ լիբերաղ արժեղների դաստնողությանը եւ թույլ չսան, որ օտար իւխանությունները սղառնաղիղ դաղանմ նրանց համար:

Նա շտեսում է նաեւ, որ այդ հարցը լուրղ վսանղ է ներկայացում աշխարհի համար, ֆանի որ մարղիկ տեսում են, որ ավտորիտար դեղություններն անընդիտ մեծացում են իրենց աղղեղությունը Եվրոդայում՝ մասամբ նաեւ վերլուծական կենտրոնների ու ինստիտուտների միջոցով:

-Վլսրիտար դեղությունները հետաղրիված են ֆինանսավորելու վերլուծական կենտրոններ, որդեսղի ճսմարտանման աղղուրների միջոցով տարածեն իրենց դասաղությունները: Եղ ԱԶՆ-ն դեղ է չաղաղանց մեծ ուշաղղաղաղաղ դեղի այն սղղղեղներին, որոնց դասաղանսղում է նղղղական օղանղաղություն կամ համագործակցղություն առաղարկել:

Յեղղնակի մասին. Ռասմուս Զանբերը հայտնի է Լեռնային Ղարաղաղի մասին «Ամեն օր եւ դանղղաղ մահանում են» գրղով: Վերջին տարում նա մի շարք հետազոտղություններ է կատարել «Բլանսփոթի» համար Ադրբեջանի հետ Շվեդիայի կաղերի մասին:

Ի դեղ, այս հողվածում Զանբերը նսում է, որ գործնական նկատաղումներով ինքն օգտագործել է ադրբեջանական Շուշա ձեղը, մինչդեղ ֆաղաղի անղումը Շուշի է:

ԳԵՂԱՍ ԶՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Նայասանի... համրադեղություն

ՀՀ կառավարության նախորդ շաբաթվա նիստում վարչապետը հիշեց Արարատի մարզ կասարած իր այցի մասին, բնակավայրերի դրական առումներով: Տարօրինակորեն, անգամ 3-1 հեռուստաընկերության լրագրողների գյուղական համայնքներում կասարած նկարահանումների ընթացքում, շաբաթվա խոսքում հայ գյուղաբնակիչի ու գյուղական բնակավայրի խնդիրներից ու հոգուներից: Դրանք այնքան ծավալուն են, որ անգամ թուղթն ամեն ինչ հանդուրժում է, եւ զննահասակների թայմաններում չարժե դրանք շարադրել: Թե որտեղ ու որտեղից է իրականությունը կարողանում ինչ-ինչ լավատեսության դասեր նստալու եւ փորձել այն համայնքները, իրենց մոտեցումն է կառավարում ասվածի հանդեպ, ուր առաջնայինը ղեկավար է լինի թերությունների ու բացթողումների բացահայտումը, դրանց վերացումն ու արդյունքների համայնքացուցումը: Իրականության սուր դրսևակունքներն է հանրության անհրաժեշտ գործ անելը, արածի դիմաց ակնկալիքներ չստանալը: Չուր չէ ասված. անվերջ հարվածի իրականությունը, այն ուռձանալու հակում ունի: Այնպես որ, միտք կզգնվի մեկը, խումբ թե կառույց, որը կնշի ու կբարձրաձայնի վրիպումն ու սխալը, չարվածն ու ձախողումը: Այնպես որ, այցի ու դրան հաջորդող օրերի ընթացքում մի քանի հեռուստաընկերություններ հեռարձակեցին, ասեմբլ, հանրադեղության դասարանների այն հայտարարությունը, թե երկրից դուրս արտահանումը, 2021-2022 թվականների 5 ամիսների համեմատությամբ կրճատվել է կիսով չափ՝ 897 տոննայից իջնելով 439 տոննայի:

Ուր է թե հարցը միայն դասարանների վերաբերյալ: Տղամարդկություն կար, որ «Մեդիա-1»-ի կառուցումը ժամերի խնդիր է, որ «Քիմիոն»-ի Կառուցումը օրերի հարց է, որ կենտրոնի առաջին կանգուն էլեկտրակայանների գործարանի ղեկավարության երաշխավորությամբ վերականգնման առաջարկը... Երկիրը վերականգնվող էլեկտրաէներգիա կստանա, դասերը՝ դասարանային, սղառողները՝ ժամանակակից էլլամներ, սննդամթերքը՝ հազարավոր աշխատատեղեր, ՀՀ բյուջեն՝ հարկային եկամուտներ: Հեռավոր անգամ՝ ավաղ..., որը ոչ մի բանական բացատրություն չունի, բացի՝ ՀՀ ղեկավարության:

ՀՀ-ից արտահանումը գերակայություն սահմանած իրականությունը արդյո՞հ համայնքային վիճակագրությունը չէ որ ղեկավար է մտածող, երբ հաղորդումների ընթացքում նշվում էր դասարանի ղեկավարության հիմնական դասարանի մասին, որ է՝ երկրում կաթի ծավալների նվազումը: Ընդհանրապես կաթնասուն անասնադեղություն ունեցող մեծ իրականական խոսույթում գոյություն չունի, այն դարձապես բացակայում է, քանզի բացակայում է այն ստեղծող հիմնական միջոցը, լիարժեք անասնակերը: Այն մեզանում փոխարինվում է արոտի խոտով ու կուրակված ծղոտով, որի էներգետիկ արժեքն այնքան աննշան է, որ կովերի սարեկան կաթնասվողությունը հազիվ կազմում է 2000 լիտր: Այսօրինակ ցուցանիշներ էլ հուսալի են է անասնադեղություն, առիթ ու

դասարան դառնում հրաժարվել անասնադեղությունից: Թեև խոտը անասնադեղության հարկի հաշվարկում մեզանում չի իրականացվում, սակայն վիճակագրությունը հաղորդում է ոչ վաղ անցյալի 320 հազար կովերի գլխաբանական էական նվազման մասին, մինչև՝ 250 հազարի: Եվ սա այն դարձապես, երբ ՀՀ կառավարությունում առանց առիթի էլ հիշում են իրենց հաստատած «խելացի անասնադեղություն» ծրագիրը, որը դարձ չէ ում մոգոնածն էր: Արդյունքում՝ ՀՀ առեւտրային ցանցում հայտնվեց «դասարան արտադրանք» անվանմամբ աղբյուր, որը ստացվում է կաթի փոշու ու արմավի յուղի խառնուրդից բաղկացած կաթ դարձնակող զանգվածից:

Եվ խնդրեմ՝ ՀՀ առեւտրային ցանցում հայտնվեցին «կաթ դարձնակող արտադրանք», «դասարան մթերք» ու համայնքում անվանումներով արտադրանքներ, որոնք առեւտրային կետերի ցուցաբերվելուց շաբաթվա մեծ սարածներ են զբաղեցնում, քան իրական կաթից ստացվածները: Եվ ոչ մի արձագանք համադասարան կառուցումներից, որից կարծիք է կազմավորվում, որ այս ամենը շաբաթ էլ կառավարվում է ինչ-ինչ Կառուցումների ուժերի կողմից: Գյուղաբնակյալ այստեղ անելիք չունի, նա օտարված է գործընթացից: Բարեբախտաբար առավել գործունյաներ այն փոխարինում են սեփական ու մեծիմաստի կովերից ստացած անասնա կաթը կաթնամթերքների վերածելով ու դրանց վաճառքը խոտը բնակավայրերի բնակելի թաղամասերում իրացնելով, դրանց որակն ու գները համադասարանային ենթակարգում է մասամբ իսկ բարեկեցիկ երկիր դառնալու մեծ մարդկանց ակնկալիք, թե՛... երազանք:

Որդիսին է, ասեմբլ, Զաքար ղեկավարությունը, որտեղ նախորդ շաբաթ այցելեց ՀՀ վարչապետի դասարանությունը՝ փոխվարչապետի, առնվազն երեք նախարարների, Երևանի ֆաղաբարձի, այլոց մասնակցությամբ: Թե ինչ հեռախոսակցություն է ներկայացնում ընդամենը 11 հազար ֆառակուսի կմ սարած ու 2,5 մլն բնակչություն ունեցող յուրօրինակ զանազ այս երկիրը ՀՀ-ի համար, հարցին չանդադրաբանում: Զաքարը գրեթե հողագուր է, վարելահողերը սարածի հազիվ 1 տոկոսն են կազմում, որտեղ հիմնականում միջ ու բանջարեղեն են աճեցնում: Բայց արի ու սես, որ երկիրը 2020 թվականին 36 հազար տոննա հավի միս է արտադրել, երբ ՀՀ ցուցանիշը դրա մոտ մեկ-երրորդն է, ներկրվողը՝ մինչև 20 հազար տոննա: Տարօրինակորեն թե ցավալիորեն՝ «Ինչո՞ւ, դասարան վարչապետ, հարցը ՀՀ կառավարության ղեկավարին ոչ Արարատի մարզում սրվեց, ոչ ԱԺ-ում էլույթի ավարտին, ոչ էլ ուրախ օրը կայացած կառավարության նիստին: Կարծես մեծ փոփոց մեծ մարդկանց նախաձեռն, կեսօրի սնունդը, օրվա ավարտի էլ ընթրիքը առօրյալի բարեկեցության բաղկացուցիչներ չեն, այլ միայն ասֆալտն ու



կառուցվելի մանկադասարաններն են իմնագոհության նախաձեռններ:

Այնպես որ՝ հայթայթելով արդեն իսկ հիշատակված Զաքարում 36 հազար տոննա թռչնամսի արտադրության փաստը, հարցնենք. Դասարան վարչապետ, ինչո՞ւ չենք օրախնդիր համարում 40-50 հազար տոննա թռչնամսի սեփական արտադրությունը, որը կծավալվի անասնակերի մեղմությանը ու թռչնամսի արտադրության գաղափարի ավելացմամբ, հազարավոր նոր աշխատատեղերի ստեղծմամբ: Զաքարի ղեկավարությունը ստորագրված փաստաթղթերում «մասնավորապես անդրադարձ է կատարվել գյուղատնտեսության ոլորտում համատեղ ծրագրերի իրականացման հնարավորություններին»: Ծարձային ֆաղաբարձն գրեթե ոչինչ չհուշող անդրադարձ ու հնարավորություններ արտադրություններն արդյո՞հ որտե՛ս նուրբ զննահասակներ են, որոնք ինչ-որ տեղում գործի կվերածվեն առաջիկայում, ըստ դասարանագրերի, քանզի նշվել է. «Պայմանավորվածություն է ձեռք բերվել առաջիկայում ֆառակուսի գործարար ասոցիացիային ներկայացնել կոնկրետ ծրագրերի նախագծեր»: Ինչ է սա, եթե ոչ՝ դասարանական դարձ անփութություն, երբ ղեկավարական մակարդակով այցելություն է իրականացվում, իսկ ֆնտրված ու ստորագրվող դասարան փաստաթղթեր չկան: Արդյո՞հ սա շարունակությունը չէ՞ այն վիճակի, երբ հայտարարվում էր, թե ինչ ղեկավարվում է եւ վերջ:

Ականջից ուզենք թե ոչ, նման դեղատեղում հիշվում է մանկան անմեղությանը ասված՝ բայց թագավորը մերկ է խոսքերը: Եվ հարցը՝ առօրյալի կենսական առաջնահերթությունները չբարձրաձայնելն ու առաջիկայի հիմնախնդիրները չկանխատեսելը արդյո՞հ Հայաստանի համարադեղությունը չեն դարձնում Հայաստանի համարադեղություն, հինգում է իմնաբերաբար: Այնպես որ, նաեւ զուր չէ, երբ հայերիս միջավայրում ինչ-որ առումներով գովեստի խոսքեր են ասվում, ներկաներից շատերն են անմիջապես արձագանքում. լավը՝ միայն բացակայելի ու ... մասին: Հակառակն աղագուցելու անհրաժեշտություն՝ դարձապես չկա: 21.06.2022թ.

Հ.Գ.- Ստորումներս ավարտել էի, երբ Երզնկայի ներկայացուցիչները հուշեցին. մեծի աղբը համարվողը հուճի վերածելու անհրաժեշտության, արդեն 5 մզկ հզորության էլեկտրակայանների գոյության, նաեւ՝ թեթեւ սրանադորային միջոցների հայաստանյան արտադրության մասին:

Իմաստաբանական բառարան
ԻՄԱՏՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԽՈՇՆՈՒԹՅՈՒՆ

Խրատը եւ ծեծը դաստիարակչական միջոցներ են: Ուրեմն ոչ ոք չի կարող խրատի ու ծեծի գրկել հոմանիշներ համարվելու իրավունքից: Իսկ այն, որ ժամանակին աշակերտությանը դաստիարակելիս համոզում էին, որ «ծեծը դրախտից է եկել», Լեռ Կամսարի բնորոշմամբ, դասական փաստերով չի աղագուցվել, քանզի որ դրախտում Աստված բոլոր իրավունքներն ուներ ծեծելու Եվային իր տասնվազանցության համար, բայց չծեծեց:

Իսկ որտեղից է եկել ծեծի հոմանիշ խրատը: Հայոց գրերի գյուշից հետո, թարգմանելով Սողոմոնի առակները, Մառտոցը գրեց առաջին հայերեն նախադասությունը՝ «Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ, իմանալ զբանս համարայն», որն աշխարհաբար ձեւակերպվեց՝ «Ճանաչել իմաստությունը եւ խրատը, իմանալ համարի գործերը»:

Հեսաբրակուն է՝ Մառտոցն այդ նախադասության մեջ ի՞նչ իմաստով է օգտագործել ԽՐԱՏ բառը: Բնականաբար, ոչ այն իմաստով, որ ընդունված է ժամանակակից հայերենում, ոչ էլ այն, որ օգտագործված է աշխարհաբար թարգմանության մեջ: ԶԷ՞ որ ժամանակակից հայերենում ԽՐԱՏ բառի իմաստներն են՝ բարոյախոսական խորհուրդ՝ հորհոր, դաստիարակչական խոսք, նաեւ փոխաբերական իմաստներով՝ դասիժ ու ծեծ:

Նախադասության առաջին հասկածը (Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ) անգլերեն թարգմանվել է To know wisdom and INSTRUCTION, իսկ ռուսերեն՝ «...»: Դժվար չէ կրահել, որ անգլերեն եւ ռուսերեն թարգմանելիս, թարգմանիչների համար հիմք է ծառայել հենց աշխարհաբար հայերենում օգտագործված սարբերակը:

Մինչդեռ Մառտոցն իր առաջին հայերեն նախադասության մեջ ԽՐԱՏ բառն օգտագործել է խոհեմություն, ողջախոհություն, ողջամտություն իմաստներով:

Խրատ բառի նախնական իմաստը հասկանալու համար մեզ կարող է օգնել նաեւ բառի իրականական աղբյուրից առաջացած լինելու փաստը (հմմտ. ավեստերեն xratu, միջին դարակերտ xrat եւ ժամանակակից դարակերտ xerad բառերի հետ): Հենց ժամանակակից դարակերտն էլ xerad բառն իմաստություն, խելի, հանճար, խոհեմություն, ողջախոհություն եւ ողջամտություն իմաստներով է օգտագործվում:

Շահամեծի նախաբանում, օրինակ, Ֆիրդուսին գրում է՝ Be nam-e xodavand-e jan o xerad, թարգմանաբար՝ «Յանուն հոգւոյն եւ ԽՈՇՆՈՒԹԵԱՆ ԱՍԾՈՒ»:

Ուսի, հանճարեղ Մառտոցի հայերեն առաջին նախադասությունը ղեկավար է ժամանակակից հայերենով վերածեալերով՝ «Ճանաչել իմաստությունը եւ ԽՈՇՆՈՒԹՅՈՒՆԸ, իմանալ հանճարի գործերը»:

Շինարարական աշխատանքներ՝ Արցախում



Արցախի Հանրապետության Ասկերանի Երզնկայի Աստվածատեմ համայնքի վարչական սարածում Մադաթաբեն, Սղնախ, Մոխրմաս եւ Զրաղացներ համայնքներից սեղա-

հանված ընթացքների համար կառուցվող նոր բնակավայրի շինարարական աշխատանքներն ակտիվ են ընթանում:

Նախատեսվում է կառուցել 149 առանձնատուն: Ներկայում ավարտված է 12 առանձնատան կառուցումը: Ընթացքում են 10-ի շինարարական աշխատանքները: Աշխատանքներ են կատարվում 60 առանձնատան ներքին հարդարման համար: Շուտով կսկսվի առանձնատաների կահավորման գործընթացը: Միաժամանակ կատարվում են նաեւ ստորգետնյա եւ վերգետնյա ենթա-



կառուցվածքների ստեղծման, փողոցների բարեկարգման աշխատանքներ: Ս. ԳՐԳՐԻՅԱՆ

